

Miten vaikutan?

Kansalaistoimijan vaikuttamisopas



Anne Ilvonen

OK-opintokeskus

Sisältö

Vaikuttaminen on jokaisen kansalaistaito.....	5
1. Mitä vaikuttaminen on?.....	6
1.1. Valta.....	7
1.2. Osallistuminen.....	8
1.3. Vaikuttaminen.....	9
1.4. Valmistelu, suunnittelu ja päätöksenteko.....	10
1.5. Poliitiikka.....	13
2. Yksilö vaikuttajana.....	19
2.1. Tiedon hankinta.....	20
2.2. Vaikuttaminen välillisesti.....	21
2.3. Viralliset vaikuttamiskanavat.....	22
2.4. Poliittinen vaikuttaminen.....	27
2.5. Henkilökohtainen vaikuttaminen.....	28
3. Järjestö tai yhdistys vaikuttajana.....	35
3.1. Järjestövaikuttamisen tasot.....	36
3.2. Järjestödemokratia.....	39
3.3. Paikallisyhdistyksen vaikuttaminen.....	42
4. Vaikuttaminen verkossa.....	51
4.1. Kaikki eivät ole ja toimi verkossa.....	53
4.2. Verkkovaikuttaminen mahdollistaa kevyen osallistumisen.....	55
4.3. Verkossa vaikuttamisen välineitä.....	55
5. Vaikuttajan lyhyt muistio hallinnosta.....	61
5.1. Valtio.....	61
5.2. Maakunta.....	64
5.3. Kunta.....	64
5.4. Euroopan unioni.....	66
Kirjallisuutta.....	68



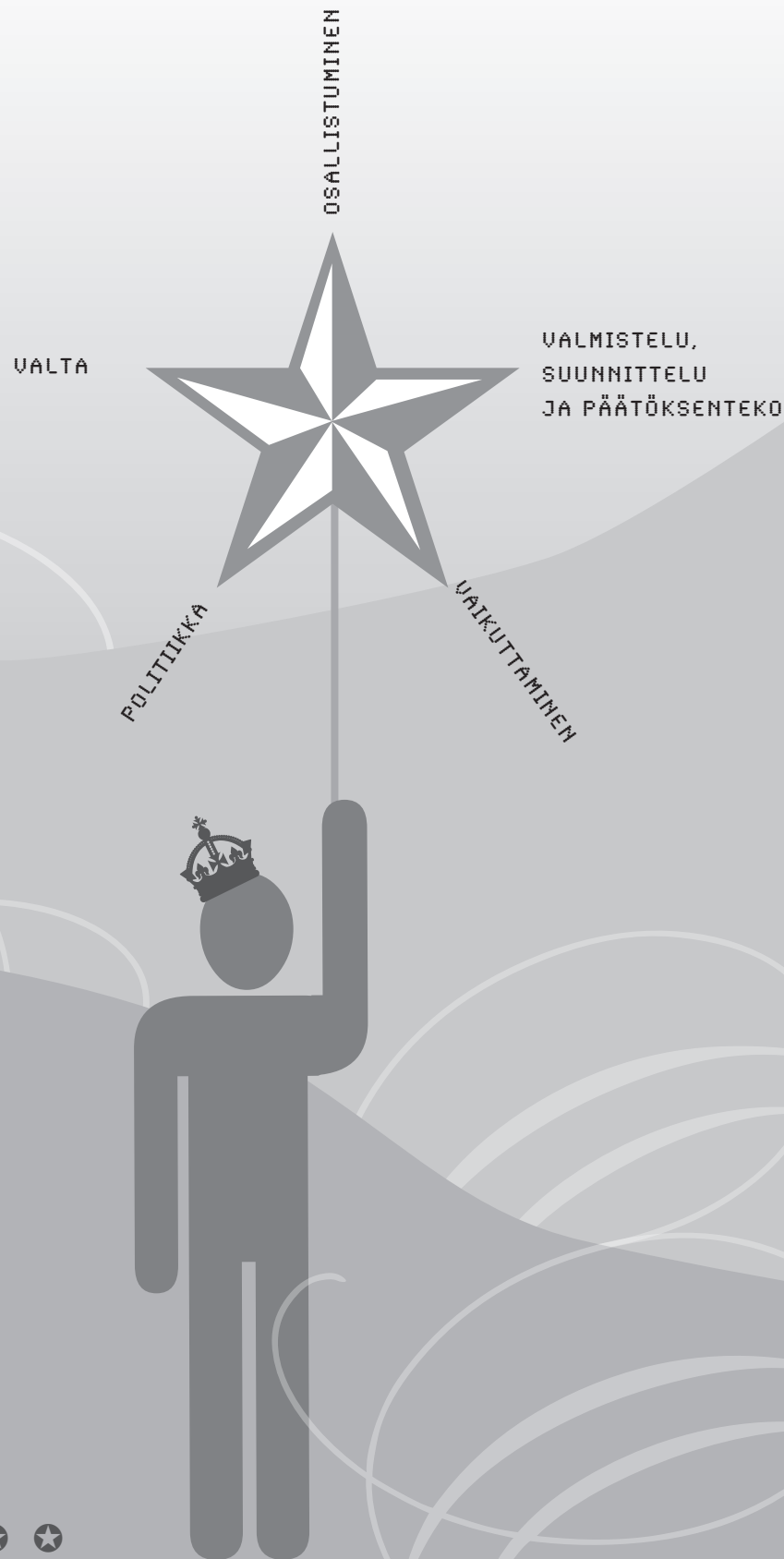
OK-opintokeskus

© Tekijät ja OK-opintokeskus

Kustantaja OK-opintokeskus

Ulkoasu, taitto ja kuvitukset Heli Penttinen

ISBN 978-951-9195-83-4



Vaikuttaminen on jokaisen kansalaistaito

Meistä jokainen vaikuttaa monenlaisiin asioihin kotona, työpaikalla ja muualla yhteiskunnassa, tietoisesti tai tiedostamattaan. Vaikuttaminen on yksinkertaisimmillaan mukana oloa, tuen ilmaisua ja yhdessä tekemistä. Se on aktiivista kansalaisuutta ja positiivista mukana olemista yhteiskunnan toiminnassa esimerkiksi yhdistyksen tai spontaanisti muodostuneen ryhmän toiminnan kautta. Suomessa kansalaisten yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuudet taataan lainsäädännössä, ja viranomaisilla on myös velvoite kuulla kansalaisten näkemyksiä päätöksenteossa. Vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuudet myös lisääntyvät koko ajan, internet ja sosiaalinen media tarjoavat kansalaisille uusia tapoja vaikuttaa ja osallistua sekä paikallisesti että kansainvälisesti.

Mutta miksi yhteiskunnallinen vaikuttaminen ja osallistuminen ovat Suomessa selkeästi muita Pohjoismaita vähäisempää? Ja miksi esimerkiksi monet suomalaisten terveysjärjestöjen paikallisyhdistykset eivät määrittele omaa toimintaansa lainkaan vaikuttamisen näkökulmasta (Järjestöbarometri 2010), vaikka toiminnan perustarkoituksena on vaikuttaa oman jäsenistön hyvinvointiin?

Osittain tämä johtuu siitä, että omia vaikuttamisen mahdollisuuksia yksilönä tai ryhmänä ei tunneta. Koetaan, että joku muu tekee jossain muualla tärkeät päätökset, joihin itsellä ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa. Myöskään omaa tai yhdistyksen toimintaa ei osata ajatella vaikuttamisena, osallistumisena ja osallistamisena, koska vaikuttamisen ajatellaan olevan vain poliittista toimintaa.

En väitä, että tavoitteellinen asioihin vaikuttaminen olisi aina helppoa, mutta se on mahdollista ja suositeltavaa meille kaikille sekä yksilönä että erilaisissa ryhmissä (yhdistyksissä) toimittaessa. Samanhenkisten ihmisten kanssa asioihin vaikuttaminen on usein myös mukavaa ja antoisaa puuhaa. Vaikuttaminen vaatii vain kiinnostusta oman lähiympäristönsä asioihin, halua vaikuttaa ja osallistua, innostusta ottaa selvää asioista sekä rohkeutta toimia aloitteentekijänä. Kun vaikuttaminen otetaan tietoisesti osaksi yhdistyksen toimintaa, se kirkastaa yhdistyksen toiminta-ajatusta ja motivoi jäseniä mukaan toimintaan.

Tämän oppaan tavoitteena on rohkaista Sinua sekä yksilönä että yhdistyksen jäsenenä vaikuttamaan oman elinympäristösi asioihin sekä kehittämään yhdistyksesi toimintaa myös vaikuttamisen näkökulmasta. OK-opintokeskus julkaisi Miten vaikutan -oppaan ensimmäisen kerran vuonna 2006. Oppaasta on sen jälkeen otettu lisäpainoksia, ja sitä on käytetty erilaisten koulutusten materiaalina. Viidessä vuodessa yhteiskuntamme ja vaikuttamisen tavat ovat kuitenkin muuttuneet niin paljon, että alkuperäinen opas vaati perusteellisen päivittämisen ja osittain uudelleen kirjoittamisen. Joten kädessäsi on siis nyt monilta osin kokonaan uudistettu Miten vaikutan? -opas, jossa käsitellään alkuperäistä vaikuttamisopasta laajemmin muun muassa verkkovaikuttamista.

Yhdessä oppaassa ei voida antaa kattavaa kuvausta vaikuttamisen mahdollisuuksista ja keinoista, mutta toivottavasti onnistun herättämään Sinussa innostuksen ottaa asioista selvää ja vaikuttaa niihin!

Marraskuussa 2011

Anne Ilvonen



1. Mitä vaikuttaminen on?

Motiiveja osallistua päätöksentekoon on lähes niin monta kuin meitä ihmisiä. Jotain painaa huoli oman kunnan tarjoaman päivähoiton laadusta, toista mietityttää fossiilisten polttoaineiden käytön vaikutukset elinympäristöön ja kolmas toivoisi lisää liikuntamahdollisuuksia. Suomessa on hyvä lainsäädännöllinen pohja kansalaisten osallistumiselle ja vaikuttamiselle. Tästä huolimatta suomalaisten yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen ovat muita Pohjoismaita vähäisempää. Syitä tähän on varmasti monia. Yksittäiset kansalaiset ja jopa luottamushenkilöt voivat kokea, että he eivät voi vaikuttaa riittävästi virkamiesten valmistelemiin asioihin, ja monissa yhdistyksissä taas ajatellaan, että asioihin vaikuttaminen ei kuulu yhdistyksen tehtäviin. Omia ja yhdistyksen vaikuttamisen paikkoja ja mahdollisuuksia ei tunneta tai tunnusteta!

Pyrkimys vaikuttamiseen määrittelee meitä ihmisinä. Ihminen on **yksilö** omine ajatuksineen, käyttäytymistapoineen ja elämäntapavalintoineen. **Kansalainen** yksilöstä tulee, kun hän astuu yksilöllisyyden piirin ulkopuolelle ja alkaa toimia, osallistua ja vaikuttaa erilaisissa yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Yhteiskunnalliseen elämään osallistumiseen on monia eri tapoja, muun muassa vapaamuotoisissa pienryhmissä toimiminen, erilaisiin joukkoharrastuksiin osallistuminen ja yhdistystoimintaan osallistuminen.

Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan mukaan kansalaisuus voidaan jakaa **passiiviseen ja aktiiviseen kansalaisuuteen**. Passiivinen kansalaisuus on täysin mahdollista, ja sen tulee olla myös hyväksyttyä. Vapaassa yhteiskunnassa ketään ei voi pakottaa aktiivisuuteen, vaikka siihen pitää kannustaa. Passiivinen kansalaisuus edustaa statuksellista kansalaisuutta. Ihmiset ovat objekteja eli vastaanottavat asiat sellaisina kuin ne annetaan, eivät yhteiskunnalliseen elämään osallistuvia ja vaikuttavia subjekteja. Aktiivinen kansalainen voi olla aktiivinen henkisesti, kulttuurisesti, aatteellisesti, yhteiskunnallisesti, poliittisesti ja toiminnallisesti.

Leo Stranius kuvaa vaikuttamista vuonna 2011 julkaistun Ekopop-kirjan esittelysi-
vuilla näin: ”Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on kuin ilmaveivi. Tarvitaan inspiroiva yksilösuoritus, hyvä jengi ja mahtava meininki sekä luova yleisö, joka tarttuu aiheeseen.”

1. Inspiroiva yksilösuoritus. Gandhia mukaillen meidän tulee olla itse se muutos jonka toivomme maailmassa näkevän. Tekeminen on sanomisen korkein muoto. Yksilön valinnoilla on väliä, koska ne inspiroivat muita ajattelemaan uudella tavalla ja toimimaan.

2. Hyvä jengi. Yksin voi tehdä kovin vähän. Kansalaisvaikuttaminen on tekemistä yhdessä muiden kanssa. Lopulta kyse on vaikuttamisesta yhteiskunnallisiin rakenteisiin, jotta esimerkiksi ekologinen, kohtuullinen ja onnellinen maailma on laajemmin mahdollinen.

3. Mahtava meininki. Kansalaisvaikuttamista kannattaa tehdä pilke silmäkulmassa ja iloisin mielin. Kun hymyilee, alkaa hymyilyttämään. Hyville asioille kannattaa

antaa suuria merkityksiä ja kielteisille asioille pieniä merkityksiä. Kiitollisuus tekee onnelliseksi.

4. Luova yleisö. Muutos lähtee liikkeelle kun mukaan saadaan myös suuri yleisö, joka kykenee luovasti omaksumaan uudet ajatukset, soveltamaan niitä omaan arkeen ja päätöksentekoon sekä nauttimaan tuloksista.

<http://ekopop.fi/2/ekopop-henkilokohtainen-ja-yhteiskunnallinen-ilmaveivi/11.10.2011>

Aina oman vaikuttamisen tuloksia ei voi nähdä heti, ja joskus tuntuu, että omalla vaikuttamistyöllä ei ole käytännön vaikutusta. Mitä suurempiin asioihin haluat vaikuttaa, sitä hitaampaa vaikuttaminen yleensä on. Tämän ei kuitenkaan pidä antaa nujertaa, vaan omaan asiaan kannattaa uskoa. Suomessa esimerkkejä pitkäjännitteisestä vaikuttamisesta ja sen tuloksista löytyy kaikkialta yhteiskunnasta. Oletko koskaan tullut ajatelleeksi, miten paljon ympäristöjärjestöjen vaikuttamistyö on muokannut ympäristölainsäädäntöämme, miten kansalaisjärjestöt ovat tehneet ja tekevät kansalaisten terveyskasvatusta ja kuinka paljon järjestöt ovat vaikuttaneet lapsiperheiden asioihin eri vuosikymmeninä?

1.1. Valta

Käsitys vallasta kuuluu oleellisena osana vaikuttamiseen. Valta määritellään yleensä pyrkimykseksi vaikuttaa toisen käyttäytymiseen haluttuun suuntaan. Esimerkiksi poliittinen puolue, joka saa neuvottelussa toisen puolueen luopumaan kannastaan ja hyväksymään sen kannan, on käyttänyt valtaa. Valta on siis toimijoiden välinen moniulotteinen suhde, johon vaikuttavat samanaikaisesti useat erilaiset jatkuvasti muuttuvat tekijät ja paineet. Valta voi olla esimerkiksi ilmaisovaltaa, epäsuoraa valtaa, pakkovaltaa, asiantuntijavaltaa, asemaan liittyvää valtaa, karismaattista valtaa tai taloudellista valtaa.

Kansan jakama poliittinen valta jakautuu Suomessa kunnille, valtiolle ja Euroopan unionille. Poliittisen vallan lisäksi myös muilla toimijoilla kuten markkinavoimilla, medialla ja avainhenkilöillä on valtaa ja vaikutusta modernissa yhteiskunnassa.

Poliittinen valta Suomessa on kansan jakama välillistä valtaa, jota puolueet ja poliittiset toimijat käyttävät julkisesti. Talouselämä voi osaltaan vaikuttaa julkiseen valtaan. Monet julkiset avainhenkilöt ja asiantuntijat vaikuttavat myös julkisen vallan käyttöön. Yhteiskunnassamme suurilla järjestöillä on myös vahva vaikutusvalta.

Heikki Paloheimo ja Matti Wiberger (2004) erottavat neljä vallan ilmenemismuotoa:

1. Vastustuksen murtamisessa saadaan toinen henkilö toimimaan halutulla tavalla hänen vastustuksestaan huolimatta.
2. Toimintavaihtoehtojen rajoittamisessa vähennetään tai parannetaan vallanalaisen valintoja ja tällä tavalla saadaan hänet toimimaan halutulla tavalla.
3. Asenteiden ja arvojen muuttamisessa pyritään vaikuttamaan vallanalaisen mieltymyksiin ja muuttamaan hänen asenteitaan tekoa tai vallankäyttäjää kohtaan.

4. Kun valta muuttuu oikeudeksi ja tottelemisvelvollisuudeksi, on kyse sisäistetystä vallasta. Vallanalainen ajattelee, että hänen on velvollisuus totella, ja vallankäyttäjää pitää valtaa oikeutenaan.

1.2. Osallistuminen

Osallistuminen on ikään kuin vaikuttamisen esiaste: ihminen kiinnostuu jostain niin paljon, että lähtee mukaan tapahtumaan, tiedotustilaisuuteen, liittyy jäseneksi yhdistykseen jne. Hän kuuntelee ja osallistuu keskusteluun, mutta ei välttämättä aktiivisesti halua vaikuttaa asioihin. Osallistuminen mahdollistaa vaikuttamisen; lähtemällä mukaan johonkin toimintaan, ottamalla kantaa asioihin ja innostamalla ihminen muuttuakin osallistujasta aktiiviseksi vaikuttajaksi.

Richterin (2000) mukaan osallistuminen tarkoittaa mukanaoloa muiden määrittelemässä tilanteessa. Se voidaan ymmärtää laajana mukanaolona erilaisissa sosiaalisissa aktiviteeteissa, mutta se voidaan käsittää myös suppeampana poliittisena osallistumisena. Sitä voi ilmetä työelämässä, kansalaistoiminnassa ja yhteiskunnallisessa osanotossa.

Suomessa kansalaiset ja kunnan asukkaat määritellään pitkälti osallistujiksi, ei aktiivisiksi vaikuttajiksi. Maassamme pyritään siihen, että kuntalaiset osallistuvat kunnan päätöksentekoon esimerkiksi äänestämällä kunnallisvaaleissa, kertomalla mielipiteensä keskustelutilaisuuksissa tai vastaamalla kyselyihin. Tämä kuntalaisten osallistuminen antaa kunnan päättäjille ja valmistelevalle virkamiehille ”mandaatin” vaikuttaa ja tehdä päätöksiä. Vain harvassa asiassa järjestetään suoria kansanäänestyksiä, joissa kuntalaisten olisi suoraan mahdollista ilmaista mielipiteensä päätettävästä asiasta.

Kuntalain (27 §) mukaan valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Kunta voi vapaasti päättää siitä, miten se tämän velvollisuutensa käytännössä toteuttaa.

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää:

- * valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin
- * järjestämällä kunnan hallintoa
- * tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia
- * selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa
- * järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa
- * avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua
- * järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.

Myös yhdistyksissä jäsenet nähdään helposti vain osallistujina, ei yhdistyksen aktiivisina toimijoina. Usein yhdistyksen hallituksessa ja aktiivisten vapaaehtoisten

joukossa ei tulla edes ajatelleeksi, että myös ns. passiivisemmat jäsenet voisivat olla yhdistyksen toimijoita ja vaikuttajia, jos heille tarjottaisiin aktiivisesti vaikuttamisen ja tekemisen paikkoja eikä vain mahdollisuutta osallistua valmiiksi järjestettyihin tapahtumiin, retkiin tai muihin toimintoihin.

Harisalo, Rajala ja Ståhlberg (1992) määrittelevät osallistumisen seuraaviin luokkiin:

1. Jäsenenä oleminen: osallistuminen kokouksiin, aloitteiden teko, puheenvuorojen käyttö, kyselyt, neuvottelut, yhteydenotto muihin jäseniin tai kuntalaisiin.

2. Suora vaikuttamispyrkimys: äänestäminen vaaleissa ja kansanäänestyksissä, aktiivinen vaalityö, osallistuminen kansankokouksiin, mielenilmauksiin ja boikotteihin, osallistuminen kunnan järjestämiin kokouksiin, kuntalaisten aloiteoikeuden käyttö, adressien allekirjoittaminen, lausuntojen antaminen, lehtikirjoittelu, tai mielipiteen ilmaiseminen muissa tiedotusvälineissä, vastaaminen kunnan järjestämiin kyselyihin, yhteydenpito luottamushenkilöstöön, osallistuminen yhteissuunnitteluun, valittaminen tai muistutusten jättäminen, tietojen pyytäminen kunnan viranomaisilta, osallistuminen kansalaistotelemattomuuteen ja osallistuminen palvelujen tuottamiseen esimerkiksi koti- ja kouluyhteistyössä.

3. Välikäinen vaikuttamispyrkimys: jäsenyys poliittisessa puolueessa ja/tai painostusryhmässä, osallistuminen puolueiden ja/tai painostusryhmien sisäiseen työhön, keskusteleminen kunnan asioista muiden kuntalaisten kanssa, osallistuminen opinto-kerhoihin yms. kuntalaisten asioita käsitteleviin tilaisuuksiin.

1.3. Vaikuttaminen

Vaikuttaminen on aktiivista **tekemistä**, kannanottoja omista, yhteisistä ja julkisista asioista. Yksinkertaisimmillaan vaikuttaminen voidaan määritellä **viestinnäksi**, jonka tavoitteena on muuttaa viestin kohteena olevan henkilön tai ihmisryhmän käsityksiä jostakin asiasta tai ilmiöstä.

Suostuttelu ja sosiaalinen vaikuttaminen ovat keskeisiä viestinnän keinoja. Sosiaalisen vaikuttamisen tavoite on vaikuttaa siihen, miten ihminen havaitsee todellisuutta ja toimii. Vaikutus voi olla tiedollinen, asenteellinen tai käyttäytymiseen liittyvä. Suostuttelu on toisen tahallista ja tavoitteellista ohjaamista halutunlaiseen käyttäytymiseen. Sosiaalinen vaikuttaminen viittaa puolestaan tahattomaan vaikuttamiseen. Suostuttelua ovat mm. mainonta, poliittinen vaikuttaminen sekä terveyden ja turvallisuuden edistämiseen tähtäävä vaikuttaminen. Suostuttelevan viestinnän tärkein tehtävä on synnyttää motivaatio sekä halu toimia viestin mukaisesti. Tehokkaimpia tietopohjaisia suostuttelun keinoja ovat vetoaminen taloudelliseen etuun tai rahansäästöön. Sosiaalisessa vaikuttamisessa on halun herättämisen lisäksi keskeistä muistin tukeminen tuotteen tai palvelun visuaalisen ilmeen tai viestin sisällön toiston avulla. Esimerkiksi kampanjan alkuvaiheessa viestin kohtuullinen toistuvuus on oleellista: viikoittain toistuvan viestin on todettu olevan tehokkain verrattuna päivittäin tai kuukausittain toistuvaan viestiin. (Mustonen 2001)

Vaikuttaminen on myös henkilökohtaisen tai yhteisön **vallan käyttämistä** niin, että saamme edistettyä meille tärkeää asiaa. Suomessa kansalaisten vaikuttamismahdollisuudet on kirjattu perustuslakiin. Myös muu lainsäädäntö tukee kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia, esimerkiksi kuntalakiin on kirjattu selvästi kuntien velvollisuus järjestää kuntalaisille mahdollisuuksia vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon. Lainsäädäntö puolestaan vaikuttaa suoraan suomalaiseen hallintojärjestelmään, jonka tärkeitä periaatteita ovat kansalaisten tasavertaisuus ja puolueeton toiminta.

Jokainen meistä voi vaikuttaa puheillaan, teoillaan ja tiedoillaan kotona, harrastuksissa, koulussa tai työpaikalla. Kouluissa ja työpaikoilla harjoitetaan myös lainsäädännön turvaamaa järjestäytyntä edunvalvonta- ja vaikuttamistyötä erilaisten ammattiliittojen ja opiskelijajärjestöjen kautta. Näitä vaikuttamismuotoja ei käsitellä tässä oppaassa tarkemmin, vaan opas keskittyy pääasiassa julkishallinnon toimintaan kohdistuvaan vaikuttamistyöhön.

Myös järjestöt ja yhdistykset pyrkivät vaikuttamaan ja vaikuttavat jäsenistöönsä sekä ympäristöönsä. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto määrittelee omilla verkkosivuillaan järjestön vaikuttamista näin:

”Kansalaisvaikuttaminen on Mannerheimin Lastensuojeluliiton perustoimintaa lapsen parhaaksi. Erilaisia tapoja vaikuttaa lapsipoliittisiin asioihin MLL:n kautta ovat:

- * toimintaryhmän kokoaminen lasten asioiden viemiseksi eteenpäin
- * nimien kerääminen adresseihin
- * kirjelmän, aloitteen tai kannanoton laatiminen
- * aktiivinen asuinalueen tapahtumien seuraaminen ja niihin reagoiminen MLL:n paikallisyhdistyksen kautta.” (<http://www.mll.fi/mll/vaikuttaminen/6.10.2011>)

Kuinka pystyn konkreettisesti vaikuttamaan johonkin asiaan ja mikä on oikea aika vaikuttaa? Näihin kysymyksiin ei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta, vaan jokainen vaikuttamistilanne on yksilöllinen. Jossain tilanteessa on parempi pyrkiä vaikuttamaan jo ennen kuin asia tulee virallisen valmistelun piiriin, toisessa tilanteessa on helpompi vaikuttaa asiaan sen valmistelu- tai päätösvaiheessa. Joskus voi syntyä myös tilanne, jolloin vaikuttaminen on syytä aloittaa vasta päätöksen jälkeen.

1.4. Valmistelu, suunnittelu ja päätöksenteko

Valmistelu ja suunnittelu ovat keskeinen osa päätösprosessia. Suunnitteluvaihe on myös yleensä se vaihe, jossa yksittäisen henkilön tai yhteisön erilaiset näkemykset voidaan ottaa – ja tulisi ottaa – huomioon. Erityisesti kunnallishallinnossa suunnitteluprosesseissa on kuntalainkin perusteella kuultava kuntalaisten mielipiteitä. Hyvässä suunnittelussa tieto tavoittaa ne, jotka sitä tarvitsevat. Tiedetään, milloin suunnittelu alkaa, miten se jatkuu ja miten siihen voidaan vaikuttaa. Hyvässä osallistuvassa suunnittelussa suunnittelusta vastaavat pyrkivät aidosti ottamaan huomioon kaikkien osapuolten näkemyksiä ja kansalaiset saavat tietoa ja pääsevät osallistumaan suunnittelun tärkeissä vaiheissa, myös suunnittelun alussa. Esitetyt näkemykset julkaistaan suunnittelun aikana, ja ne kirjataan myös valmiisiin suunnitelmiin.

Hyvän hallinnon periaatteet:

- * Kaikkia kansalaisia kohdellaan tasavertaisesti.
- * Viranomaisella ei saa olla toiminnassaan väärä vaikuttimia eikä harkintavaltaa saa käyttää väärin.
- * Viranomaisten tulee toimia asiallisesti ja puolueettomasti.
- * Viranomaisen tulee mitoittaa käytettävät keinot niin, ettei kenenkään oikeuksia tai etuja rajoiteta enempää kuin haitan tai vaaran poistaminen edellyttää.
- * Viranomaisten tulee taata yksilölle luottamuksensuoja, joka antaa yksityiselle oikeuden luottaa viranomaisten toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen.

Hyvin tehty suunnittelu voidaan paloitella erilaisiksi vaiheiksi. Kaikissa suunnitteluprosesseissa ei välttämättä tarvitse käydä läpi jokaista vaihetta, mutta vaiheiden väliin jättäminen pitää aina olla perusteltua.

• **Suunnittelun organisointi.** Suunnittelussa päästään parhaaseen tulokseen, kun hyödynsaajien ja muiden tärkeiden sidosryhmien aktiivinen vaikuttaminen ja osallistuminen yhdistetään osaavaan suunnitteluprosessin vetämiseen. Tärkeimpien sidosryhmien näkemykset pitäisi saada esiin jo perustietojen keruuvaiheessa, ja heidän edustajansa pitäisi pystyä osallistumaan suunnitteluanalyysiin, vaihtoehtojen valintaan sekä päätöksentekoon.

• **Ongelmien ja tavoitteiden määrittely.** Suunnittelun alkuvaiheessa pohditaan, mitä ja miksi suunnittelulla halutaan ratkaista tai kehittää. Tässä vaiheessa tehdään paljon epävirallisia, mutta ratkaisevia päätöksiä.

• **Vaihtoehtojen muodostaminen ja karsiminen.** Vaihtoehtoja muodostettaessa koetetaan sekä hyödyntää aiempia kokemuksia että etsiä aivan uusia, luovia ratkaisuja. Mukana tulee olla myös ”hanketta ei toteuteta” -vaihtoehto (ns. nolla-vaihtoehto). Usein laaditaan myös vaihtoehto, joka parantaa nykytilannetta suhteellisen vähän. Suunnittelun edetessä voidaan karsia sellaisia vaihtoehtoja, joita ei ole mielekästä käsitellä tarkemmin. Tällaisia ovat esimerkiksi kaikkien mielestä toteuttamiskelvottomat vaihtoehdot.

• **Vaiikutusten tarkastelu.** Ensin on pohdittava, mitä vaikutuksia voi ylipäätään aiheutua. Hankkeen vaikutuksista voidaan laatia ”muistilista” koko sen elinkaaren ajalta. Listan avulla voidaan osaltaan varmistaa, että mitään tärkeää ei unohdu. Karsintavaiheessa valitaan ne tärkeiltä tuntuvat vaikutukset, joihin on syytä paneutua yksityiskohtaisesti.

• **Vaihtoehtojen vertailu.** Kun vaihtoehtojen vaikutukset on selvitetty, kootaan yhteen aineisto eri vaihtoehtoista ja niiden ennustetuista vaikutuksista. Aineisto esitetään tiivistetysti päättäjille ja muille osapuolille. Apuna käytetään usein ns. vaihtoehtojen vertailumenetelmiä. Kaikki tärkeät vaikutukset tulisi ottaa huomioon vertailussa. Vertailu tulisi tehdä ja esittää mahdollisimman ymmärrettävällä tavalla. Myös eri osapuolten näkemykset tulisi saada vertailuun mukaan.

- **Päätöksenteko.** Julkisia päätöksiä tekevät viranomaiset. Joskus voidaan myös päättää, että hanketta ei toteuteta.

- **Muutoksenhaku.** Viranomaisen päätöksiin voi hakea muutoksia eli päätöksistä voi valittaa.

- **Valitun vaihtoehdon toteuttaminen.**

- **Seuranta ja kokemuksista oppiminen.** Seurannan avulla saadaan tietoa esimerkiksi päätöksen todellisista vaikutuksista tai hankkeen toteuttamisessa mahdollisesti ilmenevistä ongelmista.

Muun muassa Kettunen (2004) on esittänyt tutkimuksessaan mallin asioiden etenemisestä poliittis-hallinnollisessa prosessissa. Kettusen mukaan päätettävät asiat **nousevat esille** eri tavoin, esimerkiksi uuden lainsäädännön tai säätelyn, kunnan päätöksentekijöiden tai kuntalaisten aloitteen perusteella. Esille nousutta asiaa **valmistellaan** selvittämällä muun muassa sen yhteyksiä muihin toimijoihin sekä kustannusvaikutuksia ja sidosryhmien kantoja. Valmistelun tuloksena **asia etenee päätöksentekoon tai se haudataan.**

Päätöksenteossa valitaan joko esitetyistä vaihtoehdoista jokin tai, kuten tavallista, hyväksytään tai hylätään esitetty päätöksentekovaihtoehto. Asia saatetaan avata vielä uudelleen ja selvittää eri päätösvaihtoehtojen seurauksia, kustannuksia tai kannatusta. Päätöksenteossa asia pyritään muotoilemaan toimintaohjelmaksi ja sille osoitetaan voimavaroja. Muodollisen hyväksynnän saaneet asiat etenevät **toimeenpanoon**. Hallinnon aikaansaama toimenpide on siis vastaus alun perin esille nousseeseen asiaan. Toimenpiteet saavat aikaan erilaisia vaikutuksia, jotka mahdollisesti aiheuttavat tarvetta uusiin päätöksiin. Käytännössä päätöksenteko ei ole koskaan näin suoraviivaista, mutta päätösprosessin kaari on hyvä olla mielessä vaikuttamistyötä suunniteltaessa.

Suunnittelijat ja päätöksentekijät

Suunnittelija voi olla kunnan tai valtion palveluksessa oleva työntekijä, yksityisen yrityksen työntekijä tai tehtävään palkattu konsultti.

Viranomainen on valtion tai kunnan toimielin, jolle kuuluu hallinnollisia tehtäviä ja toimivaltaa niiden toteuttamiseksi. Viranomainen voi johtosäännössä siirtää toimivaltansa yksittäiselle virkamiehelle.

Virkamies on valtion palveluksessa virkasuhteessa toimiva henkilö. Kunnan palveluksessa oleva virkasuhteinen henkilö on viranhaltija.

Päätösvaltaa käyttävät kunnissa kunnan toimielimet, kuten valtuusto, kunnanhallitus, lautakunnat ja toimikunnat, sekä virkamiehet johtosäännössä määritellyn toimivallan puitteissa. Kunnan toimielinten jäsenet ovat luottamusmiehiä. Ylin päätösvalta kunnassa on kuntalaisten vaaleilla valitsemilla valtuutetuilla.

Valtionhallinnossa viranomaispäätöksiä tekevät virkamiehet johtosäännössä määritellyn toimivallan puitteissa. Ratkaisu tehdään valmistelevan virkamiehen esityksestä.

1.5. Poliitiikka

Laajasti ymmärrettynä poliitiikka on toimijoiden tavoitteiden edistämiseen tähtäävää yhteisten asioiden hoitamista erilaisin vallankäytön keinoin, tapahtuipa se demokraattisesti rauhanomaisesti (ns. länsimaiset liberaalidemokratiat) tai väkivaltaisesti (poliittisen ja uskonnollisen totalitarismin eri muodot). Paloheimo ja Wiberg (2004) määrittelevät poliitiikan toimijoiden tavoitteiden edistämiseen tähtääväksi yhteisten asioiden hoitamiseksi. Poliitikassa on kyse ihmisjoukkoa koskevien sitovien päätösten tekemisestä tilanteessa, jossa ihmisillä on vastakkaisia, mutta jossain määrin myös yhteisiä, ainakin ryhmäkohtaisia etuja. Avarassa merkityksessä poliitiikkaa on kaikki sellainen toiminta, jossa käytetään valtaa toisiin henkilöihin. Laajasti ymmärrettynä poliitiikka on tietty näkökulma todellisuuteen.

Kun haluat vaikuttaa vaikkapa elinympäristöäsi koskeviin asioihin, joudut tekemisiin monien muiden toimijoiden kanssa. Näitä ovat esimerkiksi hankkeitaan ajavat yritykset, ympäristöstään huolestuneet kansalaiset, kansalaisjärjestöt, ympäristöaktivistit, suunnittelijat, viranomaiset ja kuntien luottamusmiehet. Vaikuttamista ajateltaessa tai suunniteltaessa monelle tulee ajatus, että yhteiskunnallinen vaikuttaminen on täysin sama asia kuin poliitiikan tekeminen tai ns. ”politikointi”.

Poliittinen toiminta herättää henkilöstä riippuen joko positiivisia tai negatiivisia ajatusyhtymiä. Se mielletään helposti vain poliittisten puolueiden toiminnaksi ja/tai poliittisissa puolueissa toimimiseksi. Vaikuttamista pohdittaessa on kuitenkin hyvä muistaa, että poliitiikka on paljon enemmän kuin pelkkä poliittisten puolueiden toiminta. Se on yhteiskuntamme vallitsevan edustuksellisen demokratiakäsityksen toteutumisen perusedellytys, ja sen avulla voimme saada aikaan sääntöjä, jotka auttavat meitä ennakoimaan, miten toiset ihmiset toimivat.

Edustuksellisessa demokratiassa korostuu poliittisen vallan käyttö ja puolueiden toiminta. **Suorassa demokratiassa** on puolestaan kyse vaikuttamisesta suoraan kunnan toimielimiin ja valtion hallintokoneistoon esittämällä niille vaatimuksia ja pitämällä yhteyttä erilaisilla vaikuttamiskeinoilla. Esimerkiksi järjestöt pyrkivät vaikuttamaan omien näkökulmiensa edistämiseksi suoran demokratian keinoja käyttäen. **Yhteisöllisen demokratianäkemyksen** mukaan yhteisöllä on sellaisia tavoitteita, joita voidaan edistää tiettyjen toimintatapojen ja pelisääntöjen avulla.

Harisalon, Rajalan ja Ståhlbergin (1992) mukaan kansalaiset tuntevat epäluottamusta puolueita ja viranomaisia kohtaan. Asenteet poliittis-hallinnolliseen järjestelmään eivät ole kehittyneet suotuisasti. Kuitenkin kansalaisten yleinen kiinnostus poliitiikkaan on pikemminkin kasvanut kuin laskenut ja kiinnostus vaihtoehtoiseen osallistumiseen tuntuu lisääntyneen. Tuntuu siltä, että poliitikkoja ja poliitiikkaa kohtaan ilmenee kritiikkiä, kun taas usko yhteiskuntajärjestelmään ja kansanvaltaan on suhteellisen voimakasta.

Poliittinen **puolue** on järjestö tai järjestökokonaisuus, jonka pääasiallisena toiminta-ajatuksena on yhteiskunnan kehittäminen jäsenten haluamaan suuntaan, joka yleensä on suunnilleen yhteinen ja samansuuntainen. Suomessa puolueet toimivat demokraattisten pelisääntöjen mukaan, eli pyrkivät vaikuttamaan yhteiskunnan kehitykseen vaaleissa valittujen edustajien kautta, ja noudattavat sisäisessä päätöksenteossään puolueen jäsenten kesken jäsendemokratiaa.

.....

Puolueiden tehtäviä:

- * tuovat järjestystä ja yhtenäisyyttä poliittiseen elämään
 - * esittävät selviä toimintavaihtoehtoja
 - * edistävät kannattajiensa aineellisia etuja ja aatteellisia tavoitteita
 - * nostavat poliittiseen keskusteluun tärkeinä pitämiään asioita
 - * tarjoavat kansalle puolueideologiaan kehystettyä tietoa ajankohtaisista yhteiskunnallisista asioista
 - * ylläpitävät jäsenistön poliittista aktiivisuutta
 - * saavat kansalaiset kiinnostumaan yhteiskunnallisista asioista
 - * huolehtivat valtiollisten (ja kunnallisten) vaalien järjestämisestä
 - * osallistuvat lainsäädäntö- ja hallitustoimintaan
 - * hallituspuolueet kantavat vaaleissa poliittisen vastuun harjoittamastaan politiikasta.
-

Suomessa puolueräkisteriin merkittävällä puolueella tulee olla yleisohjelma, jossa on esitettyinä puolueen keskeiset periaatteet ja tavoitteet, joilla se haluaa vaikuttaa yhteiskuntaan ja poliittiseen päätöksentekoon. Puolue merkitään puolueräkisteriin, kun se on kerännyt 5 000 allekirjoittanutta kannattajaa. Puolue menettää paikkansa rekisterissä, kun se ei ole saanut kaksissa peräkkäisissä eduskuntavaaleissa yhtään kansanedustajan paikkaa. Puolueräkisteriä pitää oikeusministeriö. Suomalaisessa puoluejärjestörakenteessa jäsenet kuuluvat puolueeseensa yleensä puolueosaston kautta.

Vaikuttamisen näkökulmasta puolueet ovat yhteiskunnassamme keskeisessä asemassa. Kansanedustajat ja EU-parlamentaarikit valitaan vaaleissa puolueiden asetamista ehdokkaista, samoin kunnanvaltuutetut valitaan pääasiassa puolueiden asetamista ehdokkaista. Lisäksi puolueet valitsevat jäsenistöstään luottamushenkilöt kuntien ja kaupunkien lautakuntiin sekä maakuntien liittoihin ja monien julkisten organisaatioiden hallituksiin ja johtokuntiin. **Puolueiden kautta valikoituu siis suurin osan päätöksentekijöistä eli luottamushenkilöistä, joiden mielipiteisiin ja asenteisiin vaikuttamistyöllä yleensä pyritään vaikuttamaan.**

Painostusryhmiksi sanotaan sellaisia yhteiskunnassa toimivia ryhmittymiä ja järjestöjä, jotka saadakseen itselleen aineellisia etuja tai edistääkseen omia aatteellisia tavoitteitaan pyrkivät erilaisia painostuskeinoja käyttäen vaikuttamaan siihen, miten poliittista valtaa käytetään. Poliittisten puolueiden tapaan painostusryhmät ovat kansalaisten vapaaehtoisia yhteenliittymiä. Ne eivät tavallisesti kuitenkaan ole yhtä monitavoitteisia kuin puolueet. Organisoituneita painostusryhmiä yhteiskunnassamme ovat esimerkiksi etujärjestöt ja aatteelliset painostusryhmät, kuten esimerkiksi maatalouden aseman, kehitysavun kohottamisen tai luonnonsuojelun puolesta taistelevat ryhmät. Lisäksi eri tilanteissa yritykset ja julkiset viranomaiset voivat myös toimia painostusryhminä.

Luottamushenkilöt

Luottamushenkilö on yleensä vaaleilla valittu henkilö, joka edustaa välillisen demokration periaatteen mukaisesti joukkoa toisia henkilöitä. Joissain tapauksissa luottamushenkilö voidaan myös nimittää vaalia käymättä. Kunnassa luottamushenkilö toimii asemassaan virkavastuulla ja hänellä on monia oikeuksia ja velvollisuuksia. Kunnan luottamushenkilöksi valittavan on täytettävä kuntalain 33 §:ssä säädetyt yleisen vaalikelpoisuuden edellytykset. Lisäksi kuntalain 34–36 §:ssä säädetään toimielinkohtaisista vaalikelpoisuuden rajoituksista eli erityisestä vaalikelpoisuudesta.

.....

Luottamustoimen tunnusmerkkejä ovat

- * pakollisuus
 - * erottamattomuus
 - * määräaikaisuus
 - * vaalikelpoisuus
 - * virkavastuu ja
 - * poliittinen vastuu.
-

Tunnusmerkkinä voidaan myös pitää eettistä vastuuta. Kuntalain 32 §:ssä on luottamushenkilön käyttäytymistä koskeva säännös, jossa korostetaan toimen hoitamisen moraalisia ja eettisiä arvoja. Kuntalain 43 §:n mukaan luottamushenkilöllä on oikeus saada tietoa asiakirjoista, jotka eivät vielä ole julkisia ja jotka ovat luottamustoimen hoitamisen kannalta tarpeellisia. Tietojensaantioikeus ei koske lain mukaan salassa pidettäviä tietoja, jollei niitä tarvita toimielinten päätöksenteossa ja luottamushenkilö on asiaa päättämässä. Luottamushenkilö ei saa antaa ulkopuolisille tietoja tehtäväsään saamista salassa pidettävistä asioista.

Kuntalain mukaan kunnan luottamushenkilöitä ovat valtuutetut ja varavaltuutetut, kunnan toimielimiin valitut jäsenet ja varajäsenet, kunnan kuntayhtymän toimielimiin valitsemat jäsenet ja varajäsenet sekä muut kunnan luottamustoimiin valitut henkilöt.

Myös järjestöissä ja yhdistyksissä on luottamushenkilöitä, jotka päättävät järjestöjen ja yhdistysten toimintaa koskevista asioista jäsenten antamalla mandaatilla. Luottamushenkilöt ovat tärkeitä ihmisiä kaikille järjestöille ja yhdistyksille, he ovat toiminnan kehittäjiä, vastuun kantajia, toisten ihmisten innostajia ja edustamansa järjestön tai yhdistyksen ”käyntikortteja”. Vapaaehtoisvoimin toimivissa yhdistyksissä hallituksen ja sen jäsenten (luottamushenkilöiden) tehtävänä on organisoida yhdistyksen käytännön toiminta sekä suunnitella, ohjata ja valvoa sitä eli käytännössä tehdä yhdistys olemassa olevaksi organisaatioksi.

Myös yhdistys- tai järjestötoiminnassa mukana olevilla luottamushenkilöillä on vastuuta:

- * Hallituksen on huolellisesti hoidettava yhdistyksen asioita (YhdL 35 §).
- * Parlamentaarinen vastuu
 - tarkoituksenmukaisuusvastuu: luottamushenkilön tulee nauttia koko toimikautensa ajan valitsijoiden luottamusta
 - yleinen kokous voi erottaa koko hallituksen tai sen osan kesken kauden luottamuspulan vuoksi
 - hallituksen valitseman luottamushenkilön erottamisesta ei ole laissa mitään määräyksiä
- * Rikosoikeudellinen vastuu
 - oikeuksien rikkominen voi johtaa paitsi vahingonkorvauksiin myös tuomioistuimen antamaan rangaistukseen.
- * Vahingonkorvausvelvollisuus
 - mikäli toimihenkilö on aiheuttanut yhdistykselle vahinkoja tahallisesti (tietää aiheuttavansa yhdistykselle vahinkoa, esim. kavallus) tai tuottamuksellisesti (huolimattomuus, välinpitämättömyys, tietämättömyys)



Linkkivinkkejä:

www.etampere.fi

Tampereen kaupungin eTampere-tietoyhteiskuntaohjelman raportointisivut

www.kansalaisfoorumi.fi/osallistuminen-ja-vaikuttaminen.html

Kansalaisfoorumin Järjestötoiminnan tietopalvelu

www.kansanvalta.fi

Suomalaista demokratiaa koskevan tiedon kohtaustapa

www.maaailma.net

Kokoa yhteen yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien ja kestävän kehityksen puolesta työskenteleviä järjestöjä

www.om.fi/20440.htm

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma

www.sitra.fi/Julkaisut/raportti44.pdf

Sitran raportti Paikallisyhteisöt internetissä

www.suomi.fi

Julkishallinnon yhteinen palvelu kansalaisille

www.valtikka.fi

Nuorille suunnattu vaikuttamissivusto

www.otakantaa.fi

Sivusto tarjoaa keskustelufoorumin kansalaisten ja julkishallinnon väliseen vuoropuheluun



* * * * *

2. Yksilö vaikuttajana

Kaupungin asukkaiden virkistysalueena käyttämään puistoon aiotaan rakentaa kerrostaloalue. Lähikoulua tai lähikirjastoa uhkaa lakkauttaminen. Päiväkodissa epäillään homevaurioita. Kaupungin keskustan liikennesuunnittelussa pyöräily on huomioitu huonosti. Luontoarvoiltaan tärkeän metsän läpi aiotaan rakentaa vilkasliikenteinen tie. Bussivuoroja lakkautetaan niin, että omalta asuinalueelta keskustaan liikkuminen vaikeutuu huomattavasti. Tässä muutama esimerkki arjen tilanteista, joissa ihmisillä herää halu vaikuttaa asioihin. Eihän näin voida toimia, miten minä voin muuttaa asioita?

Jokaisella kansalaisella on mahdollisuus ja monia tapoja vaikuttaa politiikkaan, yritysten toimintaan tai mediaan. Tuloksellinen vaikuttaminen vaatii kuitenkin tiettyjä perustietoja ja taitoja. Keskeisimpiä vaikuttajan perustietoja ovat tiedot kansalaisen oikeuksista, velvollisuuksista ja mahdollisuuksista osallistua ja vaikuttaa sekä perustiedot valtion instituutioista (kunta, seutukunta, maakunta eduskunta, hallitus, Euroopan unioni jne.) ja niiden toiminnasta.

Hyvien perustietojen lisäksi tarvitaan taitoa vaikuttaa asioihin. Henkilökohtaisia vaikuttamisen taitoja ovat mm. puhumisen, kirjoittamisen, kuuntelemisen, keskustelemisen ja perustelemisen taidot sekä kyky osallistua, hahmottaa yhteiskuntaa, hyödyntää erilaisia viestinnän kanavia vaikuttamistyössä, arvottaa asioita ja olla kriittinen, ottaa osaa ja vaikuttaa sekä tehdä yhteistyötä.

Jokaisen henkilön edellytykset toimia vaikuttajana ovat erilaiset. Leskisen, Paldaniuksen ja Tulkin (1998) mukaan ne, jotka saavat äänensä kuuluviin, vaikuttavat siihen, mistä asioista keskustellaan ja mitkä asiat suljetaan keskustelun ulkopuolelle. Yleisen keskustelun kautta määritellään, mikä suunnittelussa on merkityksellistä: mietitäänkö esimerkiksi vanhusten ja autottomien kaupassakäyntiä silloin, kun ratkaistaan uuden hypermarketin sijaintia, tai onko puhuttava myös luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, kun tiivistetään kaupunkirakennetta?

Monet kokevat, että omat taidot, työ, elämäntilanne, harrastukset, asuinympäristö yms. eivät anna riittävästi keinoja vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin tai asiat joihin haluaisi vaikuttaa, ovat liian kaukaisia tai saavuttamattomia. Jokaisella meistä on kuitenkin lukemattomia vaikuttamiskeinoja ja -kanavia. Vaikuttaminen on Suomessa, kuten myös muissa demokraattisissa maissa, jokaisen kansalaisen perusoikeus. Kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia pyritään koko ajan lisäämään ja monipuolistamaan myös hallinnosta käsin. Internetin käytön yleistymisen on osaltaan lisännyt kansalaisten tiedonsaantimahdollisuuksia ja myös vaikuttamismahdollisuuksia, koska sitä kautta tietoa on helppo välittää ja kansalaisia on helppo kuulla erilaisten asioiden valmistelussa. Vaikuttamisen voi aloittaa pienin askelin; ryhdy seuraamaan paikkakuntasi kuntapolitiikkaa, tutustua päätettävien asioiden taustoihin esimerkiksi lehtiartikkelien avulla ja muodosta asioihin omia mielipiteitä. Tämän jälkeen pyri perustelevaan oman kantasi asiasta niin, että saat myös esimerkiksi perheenjäsenet tai ystäväsi olemaan samaa mieltä kanssani. Se on vaikuttamista yksinkertaisimmillaan.

Kansalaisen oikeudet:

Juridiset oikeudet muodostuvat oikeuksista, joiden tarkoituksena on suojella henkilökohtaista vapautta, erityisesti elämää, omaisuutta, kokoontumisvapautta, ajatuksen ja uskonnon vapautta ja vapautta tehdä sopimuksia. Tärkein periaate on yhdenvertaisuus lain edessä.

Poliittiset oikeudet takaavat kaikille saman mahdollisuuden osallistua poliittisen vallan käyttöön. Keneltäkään ei saa sulkea pois mahdollisuutta ryhtyä poliittiseen tehtävään.

Sosiaaliset oikeudet pitävät sisällään henkilön mahdollisuuden perusturvallisuuteen.

2.1. Tiedon hankinta

Pystyäksemme vaikuttamaan asioihin tarvitsemme tietoa valmisteltavasta tai päätettävästä asiasta ja sen vaikutuksista esimerkiksi elinympäristöömme. Sinun tulee tietää, mitä asiaa olet viemässä eteenpäin ja minkä vuoksi. Vaikuttamistyötä ei kannata lähteä tekemään ”minusta tuntuu-” ja ”tämä tuntuisi mukavammalta” -periaatteilla. Näin toimimalla menetät helposti uskottavuutta ja tärkeäkin muutosehdotus voi menettää päätöstä tekevien silmissä merkityksensä.

Hallinnon julkisuusperiaatteen mukaisesti jokaisella kansalaisella on oikeus saada tietoa päätettävistä asioista, jollei asian käsittely erityisesti vaadi joidenkin asiakirjojen salaiseksi julistamista. Halutessasi vaikuttaa esimerkiksi kunnallishallinnossa tehtävään päätökseen sinun kannattaa selvittää, kuka valmistelee päätettävää asiaa ja kuka lopulta tekee asiasta päätöksen. Samalla sinun tulee selvittää, millä aikataululla asiaa valmistellaan, jotta voit tehdä oman vaikuttamissuunnitelmasi.

Hallinnon julkisuusperiaate:

Perustuslain 12 §:n mukaan Suomen hallinto perustuu julkisuusperiaatteelle. Lähtökohtana on, että viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Julkisen vallan, eli lähinnä valtion ja kuntien on edistettävä yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Halutessasi vaikuttaa päätettävään asiaa selvitä ensimmäiseksi faktatiedot:

- * Mitä tehtävä päätös käytännössä tarkoittaa?
- * Mikä tehtävässä päätöksessä on vikana, ja miten mielestäsi väärä päätös vaikuttaa?
- * Onko tehtävä päätös laillinen?
- * Onko samanlaisesta asiasta tehty tutkimusta, jonka avulla voisit osoittaa tehtävän päätöksen ongelmat?
- * Löytyykö muualta vastaavia päätöksiä, kuinka ne ovat toimineet?
- * Millainen päätöksen pitäisi olla, jotta saavutettaisiin parempi lopputulos?

Selvittäessäsi asian taustatietoja voit käyttää apunasi esimerkiksi internetiä, kirjastojen hakupalveluja, pyytää apua asiantuntijoilta tai asian valmistelijalta. Voit myös pyytää nähdäksesi asiaan liittyviä asiakirjoja. Muista, että olet monessa asiassa myös itse asiantuntija, erityisesti paikallistuntemuksessa ja -kokemuksessa. Tunnet oman asuinalueesi ongelmat ja vahvuudet sekä mitkä ovat itsellesi ja muille tärkeitä paikkoja. Tämän pohjalta pystyt arvioimaan monien suunnitelmien vaikutuksia. Tällainen kokemusperäinen tieto voi puuttua asiaa valmistelevilta ja suunnittelevilta henkilöiltä kokonaan.

Kun tiedät asiasta riittävästi, pohdi, mikä olisi mielestäsi paras vaihtoehto esillä olevalle päätökselle. Voit tehdä suunnitteilla olevasta asiasta oman vaihtoehtosuunnitelmasi. Itse tehdyssä vaihtoehtosuunnitelmassa voi esittää omat näkemyksensä selkeästi ja perustellulla kielellä, jota suunnittelijat ja viranomaiset ymmärtävät. Oman suunnitelman laatiminen saattaa olla perusteltua etenkin silloin, kun virallinen suunnittelu ei vastaa sinun ja ryhmäsi tavoitteita tai ette voi vaikuttaa siihen. Jos sinulla on tilaisuus osallistua tehokkaasti asian tiimoilta perustetun yhteistyöryhmän toimintaan, vaihtoehtosuunnitelman tekeminen ei ole järkevää.

Seuraavaksi sinun tulee miettiä, mikä olisi paras tapa vaikuttaa tehtävään päätökseen. Päätöksiin on mahdollista vaikuttaa välillisesti, virallisten kanavien kautta, poliittisesti tai henkilökohtaisesti. Seuraavissa luvuissa käsitellään näitä eri vaikuttamisen keinoja.

2.2. Vaikuttaminen välillisesti

Välillinen vaikuttaminen

- * kulutustottumukset
- * järjestön jäsen- tai kannatusmaksun maksaminen
- * rahan lahjoittaminen keräyksiin
- * vapaaehtoistyö
- * nimen kirjoittaminen adressiin tai asian ”tykkääminen” Facebookissa
- * verkossa kansalaiskeskusteluun osallistuminen

Päivittäisillä **kulutustottumuksillamme** voimme vaikuttaa kulutustuotteiden tuottamiseen maapallolla. Markkinatalouden sääntöjen mukaisesti markkinat tuottavat niitä hyödykkeitä, joita asiakkaat ostavat, joten kuluttajana sinunkin ostopäätökset merkitsevät paljon. Kannattaa siis miettiä, haluatko suosia hiukan kalliimpia, mutta lähellä tuotettuja tuotteita ja onko olemassa maita, joiden politiikkaa tms. et voi hyväksyä. Kannattaa myös pohtia, käytätkö omaa autoa vai julkisia kulkuvälineitä? Ostanko vihreää sähköä? Lajittelenko jätteeni? Jokainen meistä voi vaikuttaa omassa arjessa tekemillään valinnoilla.

Maksamalla **järjestön jäsenmaksun** voit osallistua itsellesi tärkeän asian ajamiseen. Jäsenmaksusi kautta järjestö saa resursseja toimintaansa sekä lisää jäsenkuntaa. Suuri jäsenmäärä puolestaan antaa järjestön mielipiteille ja kannanotoille yhteiskun-

nallisesti lisää painoarvoa. Voit tukea myös haluamasi järjestön toimintaa **osallistumalla keräyksiin tai maksamalla kannatusmaksua**. Esimerkiksi Suomen Punaisen Ristin järjestämien keräysten kautta jokaisella suomalaisella on mahdollisuus auttaa luonnonkatastrofeista, sodista yms. kärsiviä ihmisiä ympäri maailman.

Järjestöissä moni asia tehdään vapaaehtoisvoimin. **Vapaaehtoistyö** on varsinkin monen pienen yhdistyksen ainoa mahdollisuus toimia. Tekemällä vapaaehtoistyötä yhdistyksissä vaikutat samalla niiden ajamiin asioihin. Esimerkiksi auttamalla Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistystä järjestämään tempaukseen edistät samalla MLL:n ajamaa lasten ja nuorten asiaa laajemminkin. Voit myös ryhtyä järjestön aktiiviseksi toimijaksi ja pyrkiä viemään sitä kautta eteenpäin tärkeitä asioita. Järjestövaikuttamista tarkastellaan tarkemmin tämän oppaan seuraavassa pääluvussa.

Kirjoittamalla nimesi adressiin voit omalta osaltasi vaikuttaa asioiden eteenpäin viemiseen. Monet järjestöt ja yhteisöt käyttävät nimiadressien keruuta tärkeänä vaikuttamisvälineenä. Myös kunnissa voidaan kerätä nimiadresseja vaikkapa kyläkoulun säilyttämisen puolesta. Nimilistat luovutetaan yleensä näyttävästi asiasta päättävälle henkilölle, esimerkiksi ministereille tai kunnanjohtajalle, jolloin nimilistan vastaanottaja joutuu jo tilaisuuden julkisuuden takia sanomaan mielipiteensä vaaditusta asiasta.

Facebookin ja yleisesti sosiaalisen median suosion myötä on syntynyt uusia tapoja vaikuttaa asioihin paikallisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti. Facebookissa vaikuttaminen voi tapahtua monella tavalla. Perinteisen adressin tilalla **Facebookissa voi ”tykätä” ryhmästä**, jonka toiminnalle haluaa osoittaa tukea. Ryhmän perustajat voivat osoittaa päättäjille asian tärkeyttä tuomalla esille, miten moni henkilö on osoittanut tukensa ryhmälle Facebookissa, ja toisaalta ryhmästä tykänneille henkilöille voidaan lähettää tietoa vaikutettavasta asiasta.

Internet tarjoaa nykyään lukemattomia mahdollisuuksia **kansalaisten keskinäiselle keskustelulle**. Esimeriksi erilaisten valtakunnallisten ja maakunnallisten lehtien sivuilla on keskustelupalstoja, joissa lukijat voivat ottaa kantaa ja keskustella lehden teemaan tai päivän politiikkaan yleensä liittyvistä kysymyksistä. Monet kuntapäätäjät seuraavat nykyään oman alueensa lehtien tms. tahojen verkkokeskusteluja ja nostavat keskusteluissa esille nousseita asioita myös kuntapäätöksentekoon tai osallistuvat itse käytäviin keskusteluihin. Myös toimittajat seuraavat näitä keskusteluja, ja niissä esille nousseita aiheita voidaan käsitellä juttujen muodossa myös painetuissa lehdissä.

2.3. Viralliset vaikuttamiskanavat

Viralliset vaikuttamiskanavat

- * vaaleissa ja kansanäänestyksissä äänestäminen
- * osallistuminen kunnan järjestämiin kokouksiin
- * kyselyihin vastaaminen
- * kuntalaisen aloiteoikeuden käyttäminen
- * muutoksenhaku.

Kuntavaikuttaminen

Suomessa on viime vuosikymmeninä pyritty parantamaan kansalaisten suoria vaikuttamismahdollisuuksia erityisesti kunnallisessa päätöksenteossa. Merkittävä askel kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksien parantumiseen oli vuoden 1995 kuntalain uudistus, se lisäsi kansalaisten suoria osallistumis- ja vaikuttamiskeinoja:

1. Kunnan toimielimiin voidaan valita palveluiden käyttäjien edustajia.
2. Kunnan hallintoa voidaan järjestää niin, että kuntalaisilla on entistä enemmän vaikutusmahdollisuuksia (kaupunginosatyöryhmät, nuoriso- ja seniorivaltuustot yms.).
3. Kunnan tulee tiedottaa asioista ja järjestää tiedotustilaisuuksia.
4. Asukkaiden mielipiteitä pitää selvittää ennen päätöksentekoa.
5. Kunnan tehtävien hoitaminen tulee järjestää yhteistyössä.
6. Kunnan tulee avustaa asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitamista, valmistelua ja suunnittelua.
7. Kunta voi järjestää kansanäänestyksiä.

Kuntalaisena sinun on mahdollista vaikuttaa oman kuntasi asioihin monin eri tavoin. Paikallisen demokratian edistämisen kannalta keskeisiä toimijoita ovat itse kuntalaiset, luottamushenkilöt, virkamiehet, puolueiden kunnallisjärjestöt ja kunnassa toimivat järjestöt.

Lain mukaan kunnan- tai kaupunginvaltuuston päätehtävä on vastata kunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtuusto voi jossain määrin siirtää päätäntävaltaansa mm. kaupunginhallitukselle, lautakunnille ja johtokunnille. Valtuustot valitaan kunnallisvaaleissa neljän vuoden välein. Valtuudet ovat luottamushenkilöitä, ja heidän varsinainen työnsä on muualla kuin valtuustossa.

Äänestäminen

Vaaleissa **äänestäminen** on demokraattisen yhteiskunnan perusta. Demokratia on kansanvaltaa eli kansalaisten osallistumista poliittiseen päätöksentekoon, enemmistön tahdon toteuttamista. Suomessa vaalien avulla valitaan kunnanvaltuustot, kansanedustajat, presidentti sekä EU-parlamentaarikot. Lisäksi on mahdollista järjestää sekä valtiollisia että kunnallisia neuvoa antavia kansanäänestyksiä.

Suomessa äänestysaktiivisuus on laskenut viime vuosikymmeninä huomattavasti. Monet ovat nähneet tämän uhkaksi suomalaisen yhteiskunnan demokratiakehitykselle. Äänestysaktiivisuus ei kuitenkaan yksin ole hyvä suomalaisen demokratian mittari. Äänestysaktiivisuuden lasku voi myös kertoa siitä, että suomalaiset eivät ole enää samalla tavalla kiinnostuneita poliittisesta toiminnasta kuin aiemmin, enää ei uskota yhtä vahvasti kuin ennen, että poliittiset puolueet kykenevät ajamaan tärkeitä asioita riittävän hyvin, tai puolueet tuntuvat äänestäjistä turhan samankaltaisilta. Yhteiskunnassamme ei ole kuitenkaan havaittavissa mitään merkkejä siitä, että ihmisten usko yhteiskuntajärjestelmäämme kohtaan olisi heikkenemässä. Ihmiset kaipaavat vain enemmän suoria ja henkilökohtaisempia vaikuttamisen keinoja.

Vaikka suomalaisten äänestysaktiivisuus onkin laskenut, vaaleissa äänestäminen ei ole turhaa. Yhteiskuntamme on niin monimutkainen kokonaisuus, että tarvitsemme demokraattisilla vaaleilla valittuja henkilöitä edustamaan meitä. Kukaan ei yksin pysty eikä ehdi vaikuttamaan kaikkiin asioihin. Äänestyspäätöstä tehdessäsi sinun kannattaa ottaa selvää, onko jollain puolueella ohjelmassaan erityisesti sinulle tärkeitä asioita. Lisäksi sinun kannattaa tutustua asetettuihin ehdokkaisiin ja pohtia, minkä ehdokkaan ajamat asiat tuntuvat sinusta eniten omilta. Kun löydät mielestäsi sopivan ehdokkaan, sinun kannattaa mennä kuulemaan häntä vaalitulaisuuteen, tarkistaa hänen mielipiteitään internetin vaalikoneissa tai ottaa häneen suoraan yhteyttä ja kysyä hänen näkemyksiään sinulle tärkeistä asioista.

Hyvässä tapauksessa äänestämäsi ehdokas menee läpi vaaleissa. Jos ehdokkaasi ei mene läpi, antamasi ääni ei mene hukkaan. Se kasvattaa ehdokkaan äänten lisäksi puolueen ääniä ja tätä kautta mahdollistaa ehkä toisen ehdokkaan läpimenon samalta listalta. Tämän vuoksi äänestyspäätöstä tehdessäsi kannattaa ottaa selvää, että kannattamasi henkilön edustama puolue ajaa sellaisia asioita, jotka koet tärkeiksi.

Suomessa voidaan järjestää myös **kansanäänestyksiä** asioista, jotka katsotaan niin merkittäviksi, että päätöstä ei voida tehdä edustuksellisen demokratian keinoin. Valta-kunnallisia kansanäänestyksiä on järjestetty Suomen historian aikana vain pari kertaa. Vuonna 1932 Suomen kansalaiset äänestivät kieltolaista luopumisesta ja vuonna 1994 järjestettiin kansanäänestys Suomen liittymisestä Euroopan unioniin. Myös kunnissa voidaan järjestää kansanäänestyksiä. Vuonna 1995 voimaan astunut kuntalaki mahdollistaa kuntakohtaisten kansanäänestysten järjestämisen. Yleisimmin kunnallista kansanäänestystä on viime vuosina käytetty tiedusteltaessa kuntalaisten mielipidettä suunnitelluista kuntaliitoksista.

Tiedotus- ja keskustelutilaisuudet

Osallistumalla kunnan järjestämiin tiedotus- ja keskustelutilaisuuksiin saat tietoa ajankohtaisista asioista, ja samalla pääset kertomaan oman mielipiteesi asiaa valmisteleville virkamiehille. Julkiset keskustelut muokkaavat ihmisten näkemyksiä ja kertovat suunnittelijoille ja päättäjille siitä, miten eri näkemyksiä kannatetaan. Kuntalaisille järjestettävien tilaisuuksien määrä ja sisällöt vaihtelevat kuntakohtaisesti. Monissa kunnissa on tapana järjestää avoimia yleisötilaisuuksia ajankohtaisista asioista, kun taas toisissa kunnissa tilaisuuksia järjestetään vain erityisen suuria päätöksiä tehtäessä. Kunta tai kaupunki voi järjestää tilaisuuksia myös kylä- tai kaupunginosakohtaisesti, jolloin tilaisuuksissa käsitellään juuri sen alueen asukkaita koskettavia ajankohtaisia päätösasioita. Jos koet, että kunnassasi ei järjestetä riittävästi keskustelutilaisuuksia, voit myös itse pyytää tällaisen tilaisuuden järjestämistä tai ryhtyä järjestämään sellaista esimerkiksi yhteistyössä jonkun yhdistyksen tai vaikkapa naapureiden kanssa.

Kyselyt ja haastattelut

Kunta voi kartoittaa asukkaidensa mielipidettä myös erilaisten kyselyjen ja haastattelujen avulla. Kyselyjä voidaan tehdä perinteisinä lomakekyselyinä tai mielipiteitä voidaan kartoittaa myös esimerkiksi internetin kautta. Yritysten tai viranomaisten tekemiin

kyselyihin kannattaa suhtautua vakavasti, sillä ne ovat tärkeä kanava viestittää omia näkemyksiä suunnittelijoille. Henkilöhaastatteluja kunnat käyttävät yleensä esimerkiksi vanhusten näkemysten kartoittamisessa, koska he eivät välttämättä enää pysty vastaamaan kaavakekyselyihin. Internetin kautta asukkaiden mielipiteiden kartoittamista pyritään lisäämään koko ajan, mutta harmillisen vähän kunnissa on käytäntöjä, joiden avulla asukkaiden mielipiteitä päätettävistä asioista kartoitettaisiin aktiivisesti.

Yhteistyöryhmät

Usein viranomaiset ja joskus yrityksetkin kokoavat tietyn asian suunnittelun ja valmistelun ajaksi yhteistyöryhmän. Ryhmä voi syntyä myös alueen asukkaiden tai kansalaisjärjestöjen aloitteesta. Yhteistyöryhmä välittää näkemyksiä suunnitteluun ja luo puitteet keskustelulle ja erilaisten näkemysten sovittelulle. Yhteistyöryhmän tavoitteista ja tehtävistä tulisi sopia heti alussa. Erityisen tärkeää on määritellä, mihin asioihin ryhmä voi vaikuttaa ja mihin ei. Työryhmät voidaan koota asukas- ja kansalaisjärjestöjen, yritysten, viranomaisten ja kunnan toimielinten edustajista. Yhteistyöryhmään voivat osallistua myös yksittäiset kansalaiset, jotka eivät varsinaisesti edusta järjestäytyntä ryhmää. Jotta työryhmä välittäisi suunnitteluun eri osapuolten näkemykset, tulisi osallistujapohjan olla riittävän laaja. Voit itsekkin tehdä ehdotuksia ryhmän kokoonpanosta.

Hyvä yhteistyöryhmä toimii julkisesti ja avoimesti. Tiedotus pelaa sekä ulkopuolisten viranomaisten ja yritysten suuntaan että yhteistyöryhmän sisällä. Tiedotusvälineille tiedotetaan ryhmän tärkeimmistä esityksistä ja hankkeista. Vaikka yhteistyöryhmä ei tee virallisia päätöksiä, on sillä silti epävirallista valtaa.

Nuorisovaltuustot, vanhusneuvostot, vammaisneuvostot, kaupunginosatyöryhmät yms. ovat kuntien vapaaehtoisesti perustamia yhteistyöelimiä. Ryhmät voidaan valita monella eri tavalla. Esimerkiksi nuorisovaltuustot valitaan yleensä kunnan kouluissa järjestettävillä vaaleilla ennalta määräytyksi ajaksi. Nuorisovaltuustolle voidaan antaa määräraha, jonka valtuusto voi käyttää parhaaksi katsomallaan tavalla kunnan nuorisotoiminnan edistämiseen. Lisäksi yhteistyöryhmien edustajilla voi olla oikeus osallistua kunnan varsinaisten päättävien elimien kokouksiin, kuten esimerkiksi nuorisovaltuuston edustaja voi usein osallistua nuoriso- ja vapaa-ajanlautakunnan kokouksiin. Ota selvää, toimiiko kunnassasi joku sellainen ryhmä, joka edustaa juuri sinua. Voit pyrkiä mukaan ryhmän työskentelyyn tai voit kertoa omat toiveesi ja ajatuksesi ryhmälle ja pyytää niitä käsiteltäväksi.

Kuntalaisen aloiteoikeus

Kuntalain 28 §:n mukaan kunnan asukkaalla on oikeus tehdä kunnalle aloitteita kunnan toimintaa koskevissa asioissa, esimerkiksi jonkin epäkohdan poistamiseksi tai uuden palvelumuodon käynnistämiseksi. Aloite tehdään vapaamuotoiseksi ja se lähetetään kunnan kirjaamoon, josta se ohjataan oikealle valmistelijalle. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Asianosaisen omassa asiassaan tekemä hakemus, joka koskee esimerkiksi lupaa, etuutta tai avustusta, ei ole aloite. Aloitteiden käsittelyaika vaihtelee aloitteen sisällöstä ja kunnasta riippuen. Valtuuston

tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta tehdyt toimenpiteet. Sellaiset aloitteet, joiden allekirjoittajina on vähintään 2 % kunnan äänioikeutetuista asukkaista, on lain mukaan kuitenkin otettava valtuuston käsiteltäväksi viimeistään kuuden kuukauden kuluessa aloitteen tekemisestä. Kaikki kuntalaisten aloitteet eivät kuitenkaan kuulu valtuuston toimialaan, vaan todennäköisesti useammin kunnanhallituksen, lautakunnan tai jonkin viranhaltijan toimialaan.

Monet kunnat kannustavat kuntalaisia tekemään aloitteita. Esimerkiksi Liedon kunnassa ja Kuopion kaupungissa kunnan www-sivuilta löytyy lomake, jonka kautta aloitteen voi jättää suoraan sähköisesti. Kannattaa tutustua oman kunnan www-sivuihin ja tarkistaa, kuinka omassa kunnassa toimitaan aloitteiden jättämisasiossa.

Kuntavaikuttamisessa kannattaa muistaa, että erityisesti maankäytön suunnitteluun ja kaavoitukseen liittyvissä asioissa kuntalaisille on turvattu lain nojalla paljon vaikuttamismahdollisuuksia. Kaavoitusmenettely tulee aina järjestää niin, että kuntalaisella on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä asioista. Kunnan tulee riittävän varhaisessa vaiheessa laatia suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelystä sekä kaavan vaikutusten arvioinnista. Kaavan merkitys ja tarkoitus vaikuttavat tämän suunnitelman laadintaan. Ajankohtaisista kaava-asioista saa tietoa kunnan kaavoitus-katsauksesta, joka kunnan tulee lain mukaan julkaista vuosittain.

Kaavoitukseen ja lupamenettelyihin liittyvän julkisen kuulemisen yhteydessä esitettyä mielipidettä kutsutaan **muistutukseksi**, Muistutusten tekemiseen oikeutettujen piiri vaihtelee. Kaavasta voivat muistutuksen jättää asianomaisten lisäksi kunnan asukkaat. Lupa-asioissa oikeus muistutuksen tekemiseen on yleensä asianomaisilla. Usein myös muiden kuin asianomaisten tai muistutukseen oikeutettujen mielipiteet ja lausunnot otetaan huomioon päätöksenteossa. Muistutukset ja mielipiteet esitetään yleensä kirjallisesti.

Muutoksen haku

Viranomaisen päätökseen voidaan hakea muutosta vaatimalla oikaisua tai tekemällä valitus päätetystä asiasta. Muutosta voidaan hakea vain niin sanottuun lopulliseen päätökseen. Päätökseen, joka koskee valmistelua tai täytäntöönpanoa, ei voi hakea muutosta. Kun lähdet hakemaan muutosta viranomaisen tekemään päätökseen, sinun tulee ensimmäiseksi selvittää, millaista muutoksenhakumenettelyä juuri tässä tapauksessa noudatetaan, ketkä ovat oikeutettuja hakemaan muutosta ja millä perusteella muutosta voi hakea.

Muutoksenhausta säädetään yleensä asianomaista päätöstä koskevassa laissa. Laista selviää yleensä myös se, kenellä on oikeus muutoksenhakuun. Ensimmäiseksi kannattaa ottaa selvää määräajasta, johon mennessä valitus on tehtävä. Lisäksi joudut selvittämään, mikä on valitusviranomainen sekä minne valitus on toimitettava. Nämä tiedot saat päätöksen tehneeltä viranomaiselta. Viranomaisen on liitettävä päätökseen valitusosoitus, josta nämä tiedot selviävät. Valitusosoituksen saat, kun pyydät päätöksen. Myös oikaisuvaatimusta koskevat ohjeet ovat päätöksen liitteenä. Muista, että

muutoksen hakemisesta voi tulla kuluja. Muutoksenhakukirjelmän laatimisesta voi tulla kuluja, jos joudut käyttämään esimerkiksi asianajajan palveluja, ja jos valituksesi hylätään, joudut maksamaan päätöksestä. Joissain tapauksissa päätös on maksullinen myös silloin, kun valituksesi hyväksytään.

Muutoksenhakuasteita on yleensä kaksi. Jos et ole tyytyväinen valitusviranomaisen päätökseen asiassasi, voit yleensä jatkaa valitusta seuraavaan valitusasteeseen. Vastaavasti, jos olet tehnyt oikaisuvaatimuksen, voit tehdä asiasta valituksen.

2.4. Poliittinen vaikuttaminen

Poliittisen vaikuttamisen keinot:

- * jäsenyys poliittisessa puolueessa ja/tai painostusryhmässä
- * osallistuminen puolueiden ja/tai painostusryhmien sisäiseen työhön

Poliittinen vaikuttaminen mielletään usein julkiseen päätöksentekoon kohdistuvaksi toiminnaksi. Eduskunnassa, kunnanvaltuustossa tai EU:ssa päätetään asioista, joihin ihmiset haluavat sanoa oman mielipiteensä. Poliittista vaikuttamista ei kuitenkaan kannata ajatella turhan kapeasti. Poliitiikka ei ole vain julkiseen päätöksentekoprosessiin osallistumista. Monet henkilökohtaiset elämänvalinnat ja -tavat ovat syvästi poliittisia. Ihmiset kokevat vaikuttavansa kulutus- ja jopa sijoituspäätöksillään.

Politiikassa vaikuttaa puolueita sekä taloudellisia järjestöjä. Lisäksi politiikassa vaikuttaa joukko muita ryhmiä, yhdistyksiä ja liikkeitä, jotka pyrkivät vaikuttamaan yhteiskuntaan. Kansalaisjärjestöt ja yhteiskunnalliset liikkeet haastavat poliittisen järjestelmän vaatimuksillaan ja uudistavat sitä. Järjestöillä on myös oma merkittävä tehtävänsä edustuksellisen demokratian täydentäjinä. Esimerkiksi vuonna 2003 julkaistussa EVAn suomalaisten asenteita luotaavassa raportissa lähes puolet vastaajista oli sitä mieltä, että kansalaisjärjestöt onnistuvat puolueita paremmin mielipiteiden välittämisessä poliittiseen päätöksentekoon. Kansalaiset kokevat järjestöt tärkeiksi toimijoiksi, joiden nähdään osin jopa kilpailevan puolueiden kanssa.

Järjestöjen kenties olennaisin tehtävä poliittisen järjestelmän näkökulmasta on niiden kyky yhdistää hajanaiset yksilötoimijat yhteen järjestäytyneeksi voimaksi. Järjestöt ovat myös keskeisimpiä kansalaistoiminnan kommunikaatiokanavia kansalaisyhteiskunnan ja poliittisen järjestelmän välillä. Poliittisen järjestelmän kanssa käytävässä kommunikaatiossa on kyse erilaisten näkemysten välittämisestä poliittiseen päätöksentekoon. Poliittisten järjestöjen lisäksi myös epäpoliittiset yhdistykset (esimerkiksi harrastusryhmät, potilasjärjestöt tai asukas- ja kyläyhdistykset) saattavat aktivoitua edunvalvojiksi sellaisissa tilanteissa, jossa poliittinen päätöksenteko koskettaa niiden jäsenten etuja. Järjestötoiminta tarjoaa väylän erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten ja identiteettien ilmaisemiselle, synnyttää ja ohjailee julkista keskustelua, valvoo poliittisia instituutioita ja painostaa niitä toimimaan erilaisten intressien toteutumiseksi yhteiskunnassa. Järjestöt tukevat edustuksellisen demokratian toteutumista ja toimivuutta.

Puolueet vaikuttavat yhteiskunnassa monella tavalla ja monella tasolla. Kunkin puolueen paikalliset yhdistykset ja piirit pyrkivät vaikuttamaan puolueen yleisten näkemysten eteenpäinviemiseen paikallisella tasolla kunnissa ja maakunnissa. Tätä vaikuttamistyötä puolueet hoitavat nimettyjen edustajien avulla. Esimerkiksi kunnissa kunnanvaltuuston paikkajako määräytyy kunnanvaaleissa puolueiden saamien kannatuslukujen mukaisesti. Lisäksi puolueet nimeävät omat edustajansa lautakuntiin ja moniin työryhmiin. Puolueiden paikalliset yhdistykset pyrkivät vaikuttamaan myös oman puolueensa valtakunnallisiin linjauksiin.

Poliittisen vaikuttamisen edellytys on, että koet jonkun puolueen arvot ja tavoitteet omaa ajatusmaailmaasi vastaaviksi. Suomalaisten poliittinen aktiivisuus on laskenut huomattavasti viimeisinä vuosikymmeninä. Tämä näkyy muun muassa puolueiden jäsenmäärien vähentymisenä sekä äänestysaktiivisuuden laskuna. Suomalaisen yhteiskunnan demokraattisuus perustuu kuitenkin puolueiden toiminnalle, koska tarvitaan erilaisia yhteisöjä, jotka organisoivat yleisen mielipiteen enemmän tai vähemmän johdonmukaiseksi poliittiseksi ohjelmaksi.

Ihmiset voidaan jakaa poliittisen osallistumisen mukaan neljään ryhmään:

1. epäpoliittinen kerrostuma
2. poliittinen kerrostuma
3. vallan tavoittelijat
4. vallanpitäjät

Painostusryhmällä perimmäisessä merkityksessään tarkoitetaan organisoitunutta ryhmää, joka pyrkii vaikuttamaan julkiseen päätöksentekoon joko edistääkseen tai suojatakseen omia etujaan haluamatta joutua osaksi aktiivista päätösprosessia. Painostusryhmiä toimii esimerkiksi eläintensuojelun ja kehitysavun edistämisen puolesta. Painostusryhmät saattavat kuitenkin joutua omasta halustaan tai vastoin tahtoaan osaksi virallista päätösprosessia, jossa niiden oletetaan tekevän kansalaisia sitovia päätöksiä yhdessä poliittisten päättäjien kanssa. Tätä tilannetta kutsutaan korporativismiksi. Painostusryhmät ovat kuntalaisille puolueiden ohella toinen käytettävissä oleva vaikuttamisväylä.

2.5. Henkilökohtainen vaikuttaminen

Henkilökohtaisen vaikuttamisen keinoja:

- * suora yhteydenotto asiaan valmistelemaan virkamieheen
- * yleisönosastokirjoitukset yms. lehtijulkisuus
- * asiasta viestittäminen aktiivisesti sosiaalisessa mediassa
- * tiedotteen laatiminen
- * tapahtuman tai tempauksen järjestäminen
- * mielenosoitukseen osallistuminen
- * kansalaistottelemattomuus

Moneen asiaan saa nopeimmin selvyuden **ottamalla suoraan yhteyttä** asiaa valmistelemaan viranhaltijaan. Henkilökohtainen kanssakäyminen suunnittelijoiden ja päättäjien kanssa on usein tehokkaampaa kuin kirjallisten ja suullisten kommenttien esittäminen virallisissa osallistumistilanteissa. Asian valmistelijalta saat neuvoja ja tietoa suunnittelusta ja sen etenemisestä. Jos et tiedä, keneen ottaa yhteyttä, voit soittaa asianomaiseen virastoon ja kysyä, kuka asiaa käsittelee.

Yhteydenoton muotoja:

- * Puhelinkeskustelut sopivat asioiden tiedustelemiseen.
- * Sähköpostissa, kirjeessä tai muistiossa voi asiaa perustella huolellisesti.
- * Henkilökohtaisen keskustelun avulla voit hankkia tietoa, kertoa oman näkemyksen ja neuvotella. Tämä vaatii kuitenkin sen, että valmistelijalla on aikaa (ja halua) tavata sinut.
- * Lähetystöjen avulla voitte tuoda yhdistyksen tai järjestäytyneen ryhmän näkemyksiä esille, hakea julkisuutta tai vaikuttaa päättäjään yksityisesti. Tärkeän henkilön puheille pääsyä ja valtakunnallista julkisuutta varten tarvitaan uusi ja tärkeä uutinen, tunnetun henkilön tuki tai kymmenien tuhansien ihmisten nimelistat.

Älä kaihdakaan **julkisuutta**, jos se on tarpeen. Jos muita yhteistyön kanavia ei ole tai et saa näkemystäsi esiin näiden kautta, voit kirjoittaa lehtiin, kerätä nimilistoja, perustaa Facebook-sivun tai vaikuttaa muuten sosiaalisen median kautta tai järjestää tapahtumia. Uuden näkökulman avaaminen saattaa joskus edellyttää huomion herättämistä tavanomaisesta poikkeavia keinoja käyttäen. Kannattaa muistaa, että julkiseen keskusteluun nousevat asiat pakottavat myös päättäjät ottamaan ne huomioon, joten käytä julkisuutta hyväksesi.

Lehtikirjoitus on tehokas, kun se on oikeaan aikaan oikeassa paikassa. Erityisen tehokas juttusi on vaiheessa, jossa vasta hahmotellaan vaihtoehtoja ja annetaan kommentteja valmisteltavasta asiasta. Juttusi voi olla lyhyt ja ytimekäs mielipidekirjoitus yleisönosastossa tai laajempi artikkeli muualla lehdessä. Jos tunnet jonkun toimittajan voit ehdottaa hänelle jutun tekemistä. Voit tarjota juttuideaa tai pidemmälle kehitettyä jutun runkoa tai voit tarjoutua haastateltavaksi.

Sosiaalisen median kautta voit viestittää asiastasi suuremmalle joukolla, tai voit käyttää esimerkiksi Facebook-sivua tai Twitter-tiliä oman vaikuttamisverkoston sisäisenä tiedottamiskanavana. Sosiaalisen median kautta sinun on mahdollista tiedottaa asiastasi sosiaalisen median käyttäjille, saada aiheellesi julkisuutta (toimittajat seuraavat sosiaalista mediaa melko tarkasti), löytää uusia kannattajia näkökulmallesi jne. Kannattaa kuitenkin muistaa, että sosiaalisen median käyttäminen vaikuttamisen välineenä vaatii selkeän tavoitteen, huolellisen suunnitelman eri välineiden hyödyntämisestä sekä hyvän mielikuvituksen, jotta oma viestisi huomataan uutis- ja keskusteluvirrassa. Jos haluat vaikuttaa vaikkapa oman kuntasi päätöksentekoon sosiaalisen median kautta, kannattaa tarkistaa, että asiaa valmistelevat virkamiehet saavat tietoonsa, mitä sosiaalisessa mediassa aiheesta puhutaan.

Voit myös laatia asiastasi **kirjallisen tiedotteen** tai kutsua tiedotusvälineet **tiedotustilaisuuteen**. Pohtiessasi tiedotustilaisuuden järjestämistä sinun kannattaa miettiä, onko asia sellainen, että toimittajat kokevat saavansa juttuunsa jotain erityistä lisää (esim. valokuvia) tulemalla paikalle. Tiedote ja tiedotustilaisuus ovat tarpeen vain, jos asialla on erityistä uutisarvoa. Muista tiedottaa asiastasi lehdistön lisäksi myös paikallisradiolle sekä valtakunnallisille radio- ja televisiokanaville sekä niiden paikallistoimituksille.

Tapahtuman tai tempauksen järjestäminen on yksi tapa tuoda esille ajamaasi asiaa. Tietoisut, seminaarit ja paneelikeskustelut sopivat tiedonjakamiseen. Vetoamukset ja nimilistojen kerääminen tekevät asiaa tunnetuksi ja kertovat sen kannatuksesta. Toimintapäivät ja karnevaalit toteuttavat monta tavoitetta. Tiedottamisen ja asian tunnetuksi tekemisen lisäksi ne innostavat ja kokoavat ihmisiä toimimaan. Tapahtuman tai tempauksen järjestämisessä kannattaa käyttää mielikuvitusta; millainen tapahtuma ajaisi parhaiten juuri tätä asiaa, mikä houkuttelee ihmisiä osallistumaan ja saadaanko tapahtuman kautta myös median mielenkiinto heräämään asiaa kohtaan?

Porkkanamafia on hyvä esimerkki kansalaisten organisoimista tempauksista, jotka ovat ylittäneet valtakunnallisen uutiskynnyksen ja osaltaan herättäneet ihmisiä ajattelemaan omia kulutustottumuksiaan. Porkkanamafia kuvaa verkkosivuillaan toimintaansa:

”Iloisten ja innokkaiden ihmisten joukko, joka haluaa uudella ja hausalla tavalla kantaa kortensa kekoon ilmastonmuutoksen hidastamiseksi. Porkkanamafia on uudenlaista kuluttajavaikuttamista, jossa yrityksille tarjotaan porkkanaa, ei keppiä. Me kilpailutamme yrityksiä ympäristöystävällisyydellä ja palkitsemme parhaat ostotempauksella. Yksittäinen kuluttaja on voimaton, mutta iso joukko saa äänensä kuuluviin. Porkkanamafialaiset ovat ihmisiä, jotka ovat valmiita äänestämään jaloillaan – ja lompakoillaan! Ja meitä on jo paljon! Liikkeen idea on saanut alkunsa Yhdysvalloissa ja tunnetaan siellä ja Isossa-Britanniassa nimellä Carrotmob.

Porkkanamafia neuvottelee positiivisessa hengessä yritysten kanssa ja kilpailuttaa yhden alan toimijoita kerrallaan (esim. ravintolat, ruokakaupat, kahvilat jne.) kysymällä kuinka paljon ostotempauksen tuomasta lisämyynnistä yritys olisi valmis sijoittamaan energiatehokkuutensa parantamiseen. Parhaan prosenttiosuuden luvanneeseen yritykseen järjestetään ostotempaus. Tempauksen jälkeen Porkkanamafiassa vapaaehtoisina toimivat energiakonsultit arvioivat, millaisiin energiansäästötoimiin voittajayritys voisi ryhtyä ja valvovat toimien toteuttamista.” 7.10.2011 www.porkkanamafia.fi

Mielenosoitus on sananmukaisesti mielipiteen ilmaus, jossa yleensä useampi kuin yksi henkilö tahtoo vaikuttaa päätöksentekoon ja ilmaista oman mielipiteensä. Mielenosoituksessa käytetään ainakin kahta erittäin merkittävää vapautta ja oikeutta: sananvapautta ja kokoontumisvapautta.

Mielenosoituksiin liittyvät iskulauseet, yksinkertaiset lauseet tai sanat, joita toistetaan mielipiteen ilmaisemiseksi. Näitä iskulauseita huudellaan tai niitä kirjoitetaan kyltteihin. Rauhallinen mielenosoittaminen on useimmissa demokratioissa sallittua, ja sen sallimista pidetään monesti ihmisoikeuksien toteutumisen mittana. Rauhallista

mielenosoittamista ei tule sekoittaa **mellakkaan**, joka on mielenosoituksen väkivaltainen versio.

Kansalaistottelemattomuus on aktiivista, mutta väkivallatonta lakien, tai valtion tai miehittävän vallan vaatimusten tai käskyjen noudattamatta jättämistä. Kansalaistottelemattomuus on vakaumuksen syistä tapahtuvaa yksittäisen lain tai määräyksen rikkomista, mutta siinä ei kyseenalaisteta valtion yleistä auktoriteettia. Kansalaistottelemattomuutta harjoittava ei kuitenkaan pakene oikeusjärjestelmää, vaan vastaa teostaan omalla nimellään. Näin myös mahdolliset väärät päämäärät tai ylilyönnit joutuvat oikeusjärjestelmän ja kansalaiskeskustelun pohdittaviksi ja siten osallistuvat omalla tavallaan demokraattisen yhteiskunnan rakentamiseen ja ylläpitoon.

Kansalaistottelemattomuudella on ollut tärkeä rooli sekä totalitarististen yhteiskuntien demokratisoitusprosesseissa että demokraattisten yhteiskuntien kehittämisessä. Kansalaistottelemattomuus on yhteiskunnassamme äärimmäinen vaikuttamisen muoto, jota ei voi suositella käytettäväksi ihan kevein perustein. Esimerkiksi ympäristöjärjestöt, jotka ovat käyttäneet yhtenä vaikuttamisen muotona kansalaistottelemattomuutta, harkitsevat sen käyttämistä joka kerta erittäin tarkasti. Yleensä kansalaistottelemattomuuteen ryhdytään vain tilanteissa, joissa katsotaan, että tehty päätös on lainvastainen ja sen täytäntöönpano halutaan estää päätöksen valitusprosessin aikana.

.....

Vaikuttajan muistilista:

- * Tuo omat ajatuksesi esiin
 - * Ota asioista selvää
 - * Vaikuta tärkeisiin valintoihin ja päätöksiin
 - * Tee yhteistyötä
 - * Käytä paikallistuntemustasi
 - * Perustele kantasi hyvin
 - * Käytä oikeuksiasi
 - * Toimi tilanteen mukaan
 - * Ehdota parempia osallistumisjärjestelmiä
-

Kuusi teesiä tämän päivän kansalaistoiminnasta

Stranius ja Laaksonen (2011) esittävät kansalaistoiminnan tärkeimmät tavoitteet seuraavasti:

1. Yhteiskunnallisuudesta henkilökohtaisuuteen. Kansalaistoiminnassa ei oteta aktiivisesti kantaa isoihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja tarjota vaihtoehtoisia kokonaiskuvia, vaan se on usein erilaisten henkilökohtaisten vaatimusten ja toimenpiteiden näyttämö. Vaikuttamisen horisontti kiinnittyy helposti yksilöön ja toiminta saattaa kutistua pelkiksi arkipäivän kulutusvalinnoiksi esimerkiksi erilaisten ostoboikottien tai eettisen kuluttamisen myötä.

2. Pitkäjänteisyydestä projektimaisuuteen. Yksilöllisyyttä korostavassa yhteiskunnassa ei sitouduta enää yhteen aatteeseen tai liikkeeseen, vaan suositaan projektimaisia toimintaa. Suomessa on edelleen iso joukko kansalaistoimijoita, jotka ovat sitoutuneita jonkin yksittäisen järjestön toimintaan. Olennaista on kuitenkin, että tämän päivän kansalaistoiminta perustuu yhä useammin erilaisiin väliaikaisiin projekteihin. Voidaan puhua esimerkiksi ostoskoriaktivisista tai reppuaktivisteista, jotka sukuloivat kampanjasta toiseen.

3. Paikallisuudesta ja kansainvälisyydestä verkkoon. Tänä päivänä suurin osa kansalaistoiminnasta kiinnittyy sekä kansainvälisiin kysymyksiin että johonkin konkreettiseen paikalliseen vaatimukseen tai kamppailuun. Kansalaistoiminta on samanaikaisesti sekä paikallista että kansainvälistä, ja toimintaa yhdistävänä tekijänä ja vaikuttamisen arenana on verkko.

4. Asiantuntijuudesta performatiivisuuteen. Suuri osa vakiintuneista kansalaisjärjestöistä tekee merkittävää asiantuntijavaikuttamista erilaisissa hallinnon työryhmissä ja eduskunnan valiokunnissa. Epämuodollisen ja verkostomaisen kansalaistoiminnan luonteena on yhä useammin performatiivinen ja visuaalisesti näyttävä toiminta. Sen sijaan, että tavoitellaan isoja, tuhansia ihmisiä vetäviä mielenosoitusmarsseja, on toiminnan luonteena usein muutamalla ihmisellä toteutettava visuaalisesti näyttävä tempaus, jolla saadaan maksimaalinen mediahuomio.

5. Järjestörakenteista verkostoihin. Yhdistysmuotoinen toiminta on edelleen keskeisin tapa vaikuttaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Rinnalle on kuitenkin tullut yhä enemmän verkostomaisia kansalaisliikkeitä, jotka eivät perustu mihinkään olemassa olevaan yhdistysrakenteeseen.

6. Hallintokeskeisyydestä autonomisuuteen. Perinteinen yhdistystoiminta on perustunut siihen, että toiminnalla pyritään vaikuttamaan olemassa oleviin hallinnon lainsäädäntöprosesseihin. Epämuodollisen kansalaistoiminnan luonteena on aika usein autonominen toiminta, jolla pyritään saavuttamaan tiettyjä tuloksia tässä ja nyt omaan toimintaympäristöön.

Linkkivinkkejä:

<http://kallioliike.org>

Epämääräisesti järjestäytynyt, puoluepoliittisesti sitoutumaton Kallion liepeillä asuvien, työskentelevien ja oleilevien yhteisö.

www.kansanvalta.fi

Oikeusministeriön ylläpitämä suomalaista demokratiaa koskevan tiedon kohtauspaikka.

www.kunnat.net/fi/palvelualueet/osallistu-vaikuta/vallakas/Sivut/default.aspx

Vallakas – kuntalaisen vaikuttamisopas. Kuntalaisille suunnattu osallistumisen käsikirja.

www.otakantaa.fi

Keskustelufoorumi kansalaisten ja julkishallinnon väliseen vuoropuheluun.

Palvelua ylläpitää oikeusministeriö.

www.porkkanamafia.fi

Yhteisöllinen liike, joka haluaa tempausten kautta vaikuttaa ilmastonmuutoksen hidastamiseen.

www.puhtaatvaatteet.fi

Kampanja, joka vaatii maailmanlaajuisia kieltä farkkujen hiekkapuhallukselle.

www.suomi.fi

Julkishallinnon yhteinen palvelu kansalaisille. Portaalista löydät asiointipalvelut ja lomakkeet, tietoa palveluista, lait sekä julkishallinnon uutiset.

<http://www.vaalit.fi>

Oikeusministeriön vaalisivut

www.vaikuttamistaidot.fi

Ari Tammen kokoama aineisto vaikuttamisaineisto median, demokratian ja lobbauksen näkökulmista.

www.viestivakainuu.fi

Viestivä Kainuu! -hanke edistää toiminnallaan kainuulaisten vaikutusmahdollisuuksia.

3. Järjestö tai yhdistys vaikuttajana

Vaikuttaminen yhdessä samoja tavoitteita ajavien kanssa on useimmiten tehokkaampaa ja monien mielestä myös mukavampaa kuin yksin toimiminen. Yhdessä toimien ihmisten erilaiset tiedot ja taidot tulevat kaikkien hyödyksi. Tehtäviä voidaan jakaa toiminnan tehostamiseksi, ja järjestäytyneeseen yhdistykseen suhtaudutaan vaikuttajana yksittäisiä ihmisiä vakavammin.

Olipa järjestön toiminta-ajatuksena pyrkimys humanitaariseen auttamiseen, kansanperinteen vaaliminen, kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen tai lasten ja nuorten ja heidän perheidensä tukeminen, järjestön olemassaolo itsessään kertoo vaikuttamispyrkimyksestä. Möttösen ja Niemelän (2005) mukaan järjestön perustaminen ilmentää jonkin tietyn yhteiskunnallisen ongelman tai tarpeen, ja usein se tarjoaa toiminta-ajatuksessaan myös ratkaisumahdollisuuksia ja keinoja tähän ongelmaan.

Möttösen ja Niemelän (2005) mukaan kaikilla järjestöillä ei voi eikä tarvitse olla laajoja yhteiskunnallisia tehtäviä. Jos kolmas sektori kokonaisuudessaan haluaa olla yhteiskunnallisesti merkittävä toimija ja yhteisöllistä demokratiaa edistävä voima, tarvitaan sellaisia järjestöjä ja järjestöjen yhteenliittymiä, jotka pystyvät tasavertaiseen keskusteluun paikallisyhteisöjen muiden toimijoiden kanssa. Möttösen ja Niemelä mukaan tarvitaan järjestöpolitiikkaa ja sen taitajia.

Yhdistys on ryhmä, jossa samasta asiasta kiinnostuneet ihmiset voivat työskennellä yhdessä tärkeiksi katsomiensa asioiden puolesta. Kun tällainen ryhmä syntyy, ryhmälle tärkeä asia saa yhteiskunnassa julkisen muodon. Esimerkiksi Epilepsialiitto tuo yhteiskunnassamme esille epilepsiaa sairastavien henkilöiden ja heidän läheistensä tarpeita sekä tarjoaa vertaistukea sairastuneille, Marttaliitto on syntynyt tarpeesta antaa kotitalousneuvontaa sekä edistää kotien ja perheiden hyvinvointia ja Suomen Latu pyrkii edistämään suomalaisten ulkoilua ja retkeilyä. Nämä esimerkit osoittavat, että erilaisten järjestöjen toimintaa leimaa pohjimmiltaan pyrkimys vaikuttamiseen. Tätä järjestötoiminnan perusasiaa eivät edes kaikki järjestön jäsenet tai paikallisyhdistysten aktiivit hahmota. Vajaa kolmasosa (31 %) yhdistyksistä pitää vaikuttamistoiminnan merkitystä suurena omassa toiminnassaan ja yli puolelle (55 %) sen merkitys jää pieneksi tai sen ei katsota koskevan yhdistyksen toimintaa lainkaan. Paikallistasolla toiminnan painopisteen arvioidaan olevan vaikuttamistoimintaa useammin vapaaehtois-, vertais- ja virkistystoiminnassa. (Järjestöbarometri 2010)

Kansalaisaktiivisuus on muutoksessa. Moni on sitä mieltä, että vapaa kansalais-toiminta kasvaa, koska järjestömuotoinen toiminta ei enää houkuttele ihmisiä. Järjestöbarometrin 2010 mukaan tämä väite ei ainakaan kaikilta osin pidä paikkaansa, jos asiaa tarkastellaan järjestöjen toimintaan osallistuvien määrien ja uusien yhdistysten perustamisaktiivisuuden valossa. Tutkimusten mukaan esimerkiksi liikuntaseurojen toiminnassa vapaaehtoisten määrä on viime vuosikymmeninä jopa hiukan kasvanut. Samanaikaisesti on kuitenkin syntynyt uusia järjestöjä, joten yksittäisten järjestöjen vapaaehtoisten määrä on laskenut. Yhteiskunnassamme on myös havaittavissa kehitystä, jonka mukaan yksilöt sitoutuvat entistä vähemmän ja lyhyemmiksi ajoiksi yhden



yhdistyksen toimintaan. Toimijat vaativat entistä enemmän vastiketta vapaaehtoiselle työpanokselleen.

Kansalaisjärjestöjen vaikuttamispyrkimykset on hyvä erottaa poliittisten puolueiden vaikuttamispyrkimyksistä. Kansalaisjärjestöt rajaavat vaikuttamisensa toiminta-ajatuksensa määrittelemään asian edistämiseen. **Järjestöjen tavoitteena ei ole vallan hankkiminen itsessään**, vaan pyrkimys vaikuttaa muun muassa poliittisiin päättäjiin järjestön tärkeäksi katsoman asian eteenpäin viemiseksi. Sosiaali- ja terveysjärjestöt määrittelevät yhteiskunnallisen ilmapiirin, tiedon saannin, palveluiden laadun, palveluiden saatavuuden ja lainsäädäntöön vaikuttamisen keskeisimmiksi valtakunnallisten järjestöjen vaikuttamisen kohteiksi (Järjestöbarometri 2010). Yhteiskunnan ilmapiiri ja muutokset vaikuttavat myös järjestöjen vaikuttamistoiminnan painopisteisiin: Kyselytutkimukseen pohjautuva Järjestöbarometri kertoo, että järjestöjen halu vaikuttaa yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja lainsäädäntöön on kasvanut 10 %:lla vuodesta 2006 vuoteen 2010.

”Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan mukaan kansalaistoiminta muodostaa valtaosan suomalaisen kansalaisyhteiskunnan aktiviteeteista. Kansalaistoiminta on ihmisten toimintaa yhteisöllisissä puitteissa. Sen ydin on ihmisten kohtaamisessa yhteisen asian merkeissä. Kansalaistoiminnassa luodaan yhteisöllisen kohtaamisen paikkoja mahdollisimman monenlaisille ja monenlaisessa elämäntilanteessa oleville ihmisille. Kohtaamiset ja niiden kautta syntyvä tunne kuulumisesta johonkin ryhmään, osallistumisen tuomat mahdollisuudet toteuttaa itseään sekä mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä luovat sosiaalista pääomaa ja yhteiskunnallista hyvinvointia.

Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti.

Kansalaisjärjestöissä on paljon oman alansa asiantuntemusta, jota osataan hyödyntää jonkin verran hallintoelinten päätösten valmistelussa. Oman alan asiantuntijuus on järjestön merkittävin vaikuttavuuden tekijä sekä paikallisesti että valtakunnallisesti. Monet suomalaiset kansalaisjärjestöt ovat jäseninä eurooppalaisissa ja maailmanlaajuisissa yhteistyöjärjestöissä ja pääsevät näin vaikuttamaan myös kansainvälisesti. Kansainvälinen vaikuttaminen on globalisaation vuoksi tullut entistä tarpeellisemmaksi, esimerkiksi Euroopan unionin jäsenyyden myötä monia suomalaisten järjestöjen ajamia asioita ei päätetäkään enää eduskunnassa, vaan päätökset tehdään Euroopan unionin tasolla.

3.1. Järjestövaikuttamisen tasot

Yhdistys

Yhdistys (tai esimerkiksi SPR:n osasto) on eräänlainen järjestötoiminnan perustaso, jonka toiminnalle valtakunnallisen järjestön rakenne perustuu. Yhdistyksen toiminta-alue on usein sama kuin kunnan alue. Kuitenkin yhdistyksen toiminta voi kohdistua myös kuntaa suppeammalle tai laajemmalle maantieteelliselle alueelle.

Yhdistysten toimintaa suunnittelee ja organisoii hallitus (tai johtokunta), ja usein hallituksen jäsenet myös toteuttavat suurimman osan yhdistyksen toiminnasta. Suurin osa suomalaisista paikallisyhdistyksistä toimii vapaaehtoisvoimin, ja vain harvoissa yhdistyksissä on palkattuja työntekijöitä. Paikallisyhdistykset järjestävät yhdistyksen toiminta-ajatuksista riippuen esimerkiksi vertaistukea vanhuksille tai sairastuneille, toimintaa lapsille, talkoita oman alueen viihtyvyyden parantamiseksi tai yhteisiä tapahtumia ja tempauksia sekä omaan toimintaan liittyviä koulutuksia. Toiminnallisen puolensa lisäksi paikalliset yhdistykset ovat yksi tärkeimmistä kunnan kanssa vuorovaikutuksessa olevista ryhmistä ja vallankäyttäjistä. Paikallisyhdistysten vaikuttamisen kohteita ovat ihmisten terveyteen ja terveyskäyttäytymiseen vaikuttaminen tiedonvälityksen kautta sekä palveluiden laatuun, yhteiskunnalliseen ilmapiiriin, ihmisten osallistumismahdollisuuksien parantamiseen, esteettömyyteen, terveyspalveluiden saatavuuteen ja kunnalliseen päätöksentekoon vaikuttaminen.

Paikallisyhdistyksen keskeinen vaikuttamiskeino on sen edustama toiminta-alansa ja -alueensa asiantuntijuus. Esimerkiksi suunniteltaessa kunnan lasten iltapäivätoiminnan kehittämistä tai uudistamista, paikallisista lasten- ja nuorten toiminnan tukemiseksi perustetuista yhdistyksistä löytyy monipuolista käytännönasiantuntemusta, millainen toimintamalli palvelisi parhaiten alueen perheitä. Yhdistyksissä pitäisi olla nykyistä enemmän rohkeutta tuoda esille asiantuntemustaan päätettävistä ja julkisuudessa esillä olevista asioista. Helposti käy niin, että asioista keskustellaan ja kommentoidaan vain oman yhdistyksen sisällä, jolloin sillä ei ole vaikutusta julkiseen keskusteluun tai esimerkiksi kunnan päätöksentekoon.

Kuntarakenteen uudistuksen sekä kuntien heikon taloudellisen tilanteen vuoksi kuntia yhdistetään entistä enemmän. Tämä kehitys vaikuttaa myös paikallisyhdistysten toimintaan. Yhdistyksissä joudutaan pohtimaan, onko tulevien suurkuntien alueilla järkevää toimia useita saman valtakunnallisen järjestön paikallisyhdistyksiä vai yhdistytäänkö suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Jos yhteistyöstä ei sovita, pahimmillaan voi käydä niin, että saman kattojärjestön yhdistykset kilpailevat keskenään jäsenistä tai kunnan jakamista toiminta-avustuksista. Varsinkin paikallisen edunvalvonnan ja toiminnan turvaamisen kannalta pienten yhdistysten kannattaa harkita yhdistymistä tai liittymistä useiden yhdistysten muodostamiin yhteenliittyimiin. Kuntien uudistuminen muuttaa yhdistysten tuttuja vaikuttamiskanavia, välimatka asioiden valmistelijoihin ja päättäjiin kasvaa, kun samassa paikassa päätetään entistä isomman alueen asioista.

Piirit/alueellinen yhdistystoiminta

Suomi on jaettu valtakunnallisesti järjestöstä riippuen hiukan erikokoisiin piireihin tai toiminta-alueisiin. Piirin keskuspaikkana on yleensä palkattujen työntekijöiden ylläpitämä piiritoimisto ja useilla terveysjärjestöillä on puolestaan sairaanhoitopiirien mukaan määritellyt aluetyöntekijät. Piirien ja aluetyöntekijöiden tehtävä on tukea paikallisyhdistysten toimintaa esimerkiksi toiminnan suunnittelussa, hallituksen jäsenten kouluttamisessa, alueellisessa vaikuttamistyössä, työllistettävien palkkausasioissa yms. Piirien ja aluetyöntekijöiden tehtävät ja resurssit vaihtelevat järjestöittäin ja alueittain.

Piirit hoitavat myös yhdistysten maakunnallista edunvalvontaa tai ainakin sen koordinoitua. Lisäksi piireillä on keskeinen merkitys järjestöjen sisäisessä vaikuttamisessa, esimerkiksi järjestön liittokokousedustajat valitaan monesti piirien mukaisesti. Piirejä voidaan pitää eräänlaisena keskusjärjestön ja yksittäisten yhdistysten välisinä kokoavina organisaatioina. Piirien sekä alueellisen järjestötoiminnan keskeisimpiä vaikuttamiskeinoja ovat järjestöjen yhdessä toteuttama vaikuttamistoiminta sekä erilaisten koulutusten ja seminaarien järjestäminen. Lisäksi vaikuttamistyötä tehdään monialaisissa työryhmissä, ottamalla kontakteja päätöksentekijöihin (esimerkiksi alueen kansanedustajiin) sekä organisoimalla erilaisia kampanjoita ja tempauksia.

Valtakunnallinen järjestö pystyy valtakunnallisuudellaan toimimaan tehokkaana kansalaismielipiteen muokkaajana ja valtakunnallisena vaikuttajana. Ilman paikallisyhdistyksiään ja jäseniään vaikuttavakin kannanotto jää hengettömäksi, sillä onhan järjestövaikuttaminen aina vaikuttamista mukana olevien ihmisten ehdoilla!

Lihavainen 2003

Keskusjärjestöt

Keskusjärjestöt ovat merkittäviä valtakunnallisia edunvalvojia. Keskusjärjestöt koordinoivat oman yhdistyskenttän toimintaa, suunnittelevat valtakunnallisia kampanjoita sekä toteuttavat ja tukevat vapaaehtoisten koulutusta. Keskusjärjestöt tekevät alansa valtakunnallista vaikuttamistyötä yleensä pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti. Ne pyrkivät vaikuttamaan toiminnallaan muun muassa edustakuntaan, ministeriöihin, erilaisiin päätöksentekijöihin, Kelaan ja mediaan. Varsinkin suurimmilla järjestöillä on tarkat suunnitelmat valtakunnallisesta vaikuttamisesta ja siitä, kuka sitä toteuttaa. Lisäksi monilla keskusjärjestöillä on keskeinen asiantuntijarooli valtionhallinnon päätöksenteossa, niiltä pyydetään edustajia asioita valmisteleviin työryhmiin sekä lausuntoja ja kannanottoja. Järjestöbarometrin 2010 mukaan järjestöt ovat myös varsin halukkaita ottamaan käyttöön uusia keinoja vaikuttamistoiminnassaan (48 % vastanneista järjestöistä). Suurin osa barometriin vastanneiden mainitsemista uusista vaikuttamisen keinoista koski tiedotusta ja viestintää sekä erilaisten medioiden hyödyntämistä tiedonvälityksessä. Muita käyttöön otettuja keinoja olivat muun muassa yhteistyöverkostojen käyttö sekä aloitteiden ja kanteluiden tekeminen.

Keskusjärjestöjen niin kuin paikallisyhdistystenkin vaikuttamisorientaatiot vaihtelevat runsaasti. Järjestöbarometrin 2010 mukaan kansanterveysjärjestöt voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään vaikuttamispyrkimystensä suhteen. Analyysissä oli mukana 84 valtakunnallista järjestöä. Näistä järjestöstä puolta (52 %) voidaan pitää laaja-alaisesti vaikuttamaan pyrkivinä järjestöinä ja runsasta kolmannesta (36 %) asenteisiin ja tiedonsaantiin vaikuttamaan pyrkivinä järjestöinä. 12 prosentilla järjestöistä vaikuttamistoiminta kaikkien kysyttyjen kohteiden ja tahojen suhteen on keskimäärin vähäistä, eli niitä voidaan pitää järjestöinä, joilla ei ole varsinaista vaikuttamistehtävää.

Keskusjärjestöjen kautta hoidetaan usein myös järjestön kansainvälistä vaikuttamistyötä. Keskusjärjestön toiminnan ja vaikuttavuuden kannalta on hyvin tärkeää, että järjestön paikallisyhdistyksissä on aktiivista (vapaaehtois)toimintaa ja paljon henkilöjäseniä. Jäsenkuntansa kautta järjestö saa sanomalleen vaikuttavuutta ja painoarvoa sekä näkyvyyttä valtakunnallisesti.

Järjestöjen kolmiportainen (paikallinen, alueellinen ja valtakunnallinen) toiminnan ja vaikuttamisen malli on rakentunut hyvin pitkän ajan kuluessa. Yhteiskuntamme on kuitenkin muutoksessa, eikä tämä kolmiportainen malli enää välttämättä vastaa kaikkiin järjestöjen vaikuttamishaasteisiin. Järjestöbarometrissä 2010 asia nostetaan esille erityisesti terveysjärjestöjen näkökulmasta, mutta ongelma koskettaa myös muita järjestötyyppejä. Järjestöbarometrin mukaan sosiaali- ja terveystieteellinen päätöksenteko on yhä enemmän siirtynyt kuntapäätäjille. Valtionhallinnossa työtä tehdään myös erilaisen ohjelmatyön kautta, johon on aina rakennettu mukaan alueelliset toimintatarkenteet. Järjestöjen perinteinen rakenne ja toimintatavat, pääosin valtakunnalliseen työhön keskittyvät keskustoimistot, usein yksin työskentelevät aluetyöntekijät ja pääosin vapaaehtoisvoimin toimiva yhdistyskenttä eivät pysty riittävästi vastaamaan nykyisiin ja tuleviin alueellisen ja paikallisen vaikuttamistoiminnan tarpeisiin ja haasteisiin. (Järjestöbarometri 2010)

Toisaalta kuntien palvelutoiminnan ulkoistamisen myötä moni kuntalaisten käyttämä ja lakisääteinen palvelu on ”karannut” entistä kauemmaksi kunnallisesta päätöksenteosta. Kuntapolitiikkojen ja yhdistystoimijoiden on hyvin vaikea vaikuttaa vaikkapa kunnan ulkoistamien hoivapalveluiden laatuun, kun ne ovat kunnallisen muodollisen päätöksenteon kannalta enää vain budjettilukuja.

3.2. Järjestödemokratia

Järjestön sisäinen vaikuttaminen eli järjestödemokratia kohdistuu järjestön jäsenistöön, vapaaehtoistoimijoihin ja henkilöstöön paikallisyhdistyksistä keskusjärjestöön saakka. Järjestön sisäisten vaikuttamiskanavien tulee olla kunnossa, eli ns. jäsenidemokratian tulee toimia, jotta kaikki järjestön jäsenet kokevat järjestön toiminta-ajatuksen ja toteutetun toiminnan olevan juuri sellaista, mitä he itse haluavat edistää ja mitä he haluavat markkinoida myös muille ihmisille. Hyvin toimivassa järjestössä jäsenten ja ainakin paikallisyhdistysten aktiivisten toimijoiden pitäisi kokea, että he voivat vaikuttaa keskusjärjestönsä päätösten valmisteluun, strategiatyöhön, järjestön luottamushenkilövalintoihin sekä strategiatyön toteuttamisen kautta myös järjestön toiminnallisiin valintoihin.

Järjestön sisäisen vaikuttamisen kautta edistetään jäsenistön tietoisuutta omasta järjestöstä ja sen toiminnasta, ryhmäidentiteetin syntymistä, jäsenten tyytyväisyyttä sekä uskoa järjestön toiminnan tärkeyteen. Sisäisen vaikuttamistyön kautta luodaan myös edellytyksiä järjestön ulkoisen vaikuttamistyön onnistumiselle.

Järjestön tehtävä on pohtia, kuinka sisäinen vaikuttaminen saadaan mahdollisimman sujuvaksi ja vuorovaikutteiseksi niin, että myös paikallisyhdistysten toimijat

kokevat, että he voivat vaikuttaa järjestön tavoitteisiin ja toimintaan. Keskusjärjestöt tarjoavat jäsenistölle vaikuttamismahdollisuuksia muun muassa järjestämällä keskustelutilaisuuksia jäsenistön kuulemiseksi (esimerkiksi järjestön strategiaa valmisteltaessa), tekemällä jäsenkyselyitä ja keräämällä palautetta esimerkiksi koulutuksista, tarjoamalla sähköisen osallistumisen mahdollisuuksia (esimerkiksi jäsenkeskustelut Internetissä, sähköiset kyselyt jne.) sekä antamalla paikallisyhdistyksille mahdollisuuden vaikuttaa järjestön antamiin kannanottoihin ja lausuntoihin.

Paikallistason yhdistysten aktiivisuus järjestön sisäisessä toiminnassa vaikuttaa paljon jäsenten kokemukseen järjestödemokratian toteutumisesta. Jos yhdistyksen hallituksen kokouksissa ja jäsenilloissa keskustellaan kattojärjestön ajankohtaisista asioista, annetaan lausuntoja ja tehdään kannanottoja järjestön valmistelemaan asioihin sekä kannustetaan jäseniä osallistumaan järjestön tapahtumiin sekä hakeutumaan sen luottamustoimiin, jäsenille syntyy käsitys, että he voivat aidosti vaikuttaa myös oman järjestönsä sisällä.

Seuraavaksi esitellään lyhyesti järjestön strategisen suunnittelun sekä koulutusjärjestelmän merkitystä järjestön vaikuttamistyön suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Strategia

Median ja julkisen keskustelun kautta suurelle yleisölle sekä päättäjille välittyy tietoa järjestön toiminnasta, ja tätä kautta syntyvät mielikuvat järjestöstä ja sen toiminnasta. Keskusjärjestöjen edustajat, hallituksen puheenjohtajat ja toiminnanjohtajat esiintyvät valtakunnallisessa julkisuudessa, paikallisyhdistysten ja piirien toimijat saavat puolestaan äänensä kuuluviin paikallis- ja maakuntamedioissa. Järjestön keulahahmojen mediaesiintymisten lisäksi toiminta voi tulla esille erilaisten tapahtumien, tempausten, kampanjoiden, sosiaalisen median yms. välityksellä. Julkisuuteen välittyvän kuvan koko järjestön toiminnasta ja toimintatavoista tulisi olla yhtenäinen, tietoisesti rakennettu ja sellainen, minkä järjestön kaikki toimijat voivat hyväksyä. Hyvä ja yhtenäinen järjestön julkisuuskuva helpottaa mm. uusien jäsenien rekrytointia sekä selkeyttää vaikuttamistoimintaa järjestön eri tasoilla.

Yhdistystoiminnan rikkaus on ihmisten innostuminen, aktiivisuus, vaikuttamisen halu ja osaaminen. Yhdistyksen strategia on tärkeä vaikuttamistoiminnan väline. Hyvän strategian avulla yhdistyksen toimijat voivat nähdä yhdistyksen toiminnan kannalta olennaiset ja ratkaisevat uhkat ja mahdollisuudet, toimintaympäristön ilmiöt, muutokset ja trendit, jäsenten ja sidosryhmien odotukset ja tavoitteet.

Lihavainen 2003

Strategia antaa välineet koko järjestön yhtenäiselle toiminnan suunnittelulle ja toteuttamiselle niin, että järjestön ydintoiminta keskittyy samoihin asioihin ja toiminta näyttää samankaltaiselta eri puolilla Suomea. Strategiassa linjataan järjestön toiminta-ajatus ja tavoitteet mahdollisimman ymmärrettävästi. Hyvin tehdyistä strategian

linjauksista on helppo muodostaa konkreettisia vaikuttamistavoitteita sekä keskusjärjestö- että paikallistasolle. Esimerkiksi terveysjärjestössä strateginen linjaus voisi olla pyrkimys vaikuttaa kansalaisten ruokailutottumuksiin. Valtakunnallisen järjestön tasolla tämä linjaus voi muuttua vaikuttamistoiminnaksi esimerkiksi erilaisten tiedotusmateriaalien tuottamisen ja valtakunnallisten kampanjoiden järjestämisen kautta. Paikallistasolla tämä puolestaan tarkoittaa esimerkiksi kattojärjestön valtakunnallisten kampanjoiden toteuttamista paikallisesti, yleisöluentojen järjestämistä aiheesta sekä pyrkimystä vaikuttaa esimerkiksi kunnan laitoksissa tarjottavan ruuan laatuun viestittämällä asiasta kuntapäätäjille ja herättämällä kansalaiskeskustelua aiheesta.

Hyvässä strategian suunnitteluprosessissa paikallisyhdistykset ja aluetaso (esim. piirit) pääsevät mukaan tekemään strategiaa ja linjaamaan järjestön toimintaa. Valmistelussa mukana oleminen sitouttaa toimijoita jo ennalta valmisteltavaan strategiaan sekä tarjoaa jäsenille mahdollisuuden vaikuttaa oman järjestön asioihin. Jäsenten osallistaminen voidaan toteuttaa esimerkiksi järjestämällä alueellisia keskustelutilaisuuksia, kartoittamalla mielipiteitä jäsenkyselyn avulla tai pyytämällä ideoita sekä lausuntoja strategiasta ja sen linjauksista jo valmisteluvaiheessa.

Huolellisen valmistelun ja lausuntokierrosten jälkeen järjestön hallitus hyväksyy strategian ja esittää sitä liittokokoukselle, jonka jälkeen kokousedustajat tekevät lopullisen päätöksen strategian hyväksymisestä. Hyväksytty strategia linjaa järjestön toimintaa vuosiksi eteenpäin, joten strategian valmisteluun kannattaa panostaa aikaa ja resursseja sekä sitouttaa mahdollisimman paljon toimijoita jo ennalta strategian toteuttamiseen.

Koulutus

Onnistunut järjestön vaikuttamistyö tarvitsee tuekseen hyvän ja ajanmukaisen strategian, mutta ilman osaavia ja innostuneita luottamushenkilöitä, vapaaehtoisia ja palkattuja työntekijöitä järjestö ei pääse vaikuttamistyössään haluttuun lopputulokseen. Järjestökoulutuksen avulla voidaan vaikuttaa yhdistysten, piirien ja keskusjärjestön vaikuttamistyöhön ja sen tuloksiin sekä innostaa ja rohkaista toimijoita vaikuttamaan.

Toimijat järjestön eri tasoilla ja erilaisissa tehtävissä tarvitsevat myös erilaista koulutusta. Järjestön koulutuksen suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon vaikuttamistyö, jotta järjestökoulutus tukisi mahdollisimman laajasti myös kaikkien järjestön tasojen vaikuttamistyötä. Koulutuksen järjestäminen on taloudellinen investointi, joka hyvin toteutettuna vahvistaa yhdistyksen rakenteita sekä lisää toiminnan tehokkuutta ja laatua. Järjestökoulutus toimii osaltaan vapaaehtoisten palkitsemisena, mahdollistaa vapaaehtoisten kehittymisen tehtävissään sekä verkostoitumisen muiden vapaaehtoisten kanssa ja sitouttaa vapaaehtoisia järjestön toimintaan.

Järjestön koulutuksen suunnittelu on kokonaisvaltainen prosessi, jossa huomioidaan koko organisaation koulutukseen liittyvät tarpeet, on sitten kysymys hallituksesta, henkilökunnasta, vapaaehtoistyöntekijöistä, yhdistyksen jäsenistä tai jostain muusta toimintaryhmästä. Toimijoiden koulutustarpeita on hyvä kartoittaa muutama vuoden välein. Koulutuksen järjestäminen eri ryhmille on osa järjestön toiminnan vuosittaista suunnittelua.

Kun suunnitellaan paikallisyhdistyksen vaikuttamistyön tehostamista ja laajentamista, pitää samalla miettiä, millaista koulutusta yhdistyksen aktiiviset toimijat tarvitsevat tavoitteiden saavuttamiseksi. Olisiko syytä perehtyä yhdistystoimijoiden viestintätaitojen kehittämiseen tai kenties tiedon lisäämiseen kunnan päätöksenteon rakenteista? Samalla kannattaa pohtia, ketkä koulutusta tarvitsevat. Koulutukseen pääsyyllä ei pidä asettaa liian korkeaa kynnyksiä: mitä suurempi joukko yhdistystoimijoita perehdytetään esimerkiksi yhdistyksen viestinnän kehittämiseen, sitä todennäköisempää on, että opitut asiat muuttuvat käytännön toiminnaksi. Olisi hyvä, jos kaikki yhdistyksen hallituksen uudet jäsenet saisivat perehdytyskoulutuksen yhdistystoiminnan perusteisiin; hallitustyöskentelyyn, yhdistyksen viestintään sekä siihen, mitä yhdistyksen vaikuttaminen käytännössä on. Koulutuksen avulla voidaan herättää suurempaa kiinnostusta yhdistyksen toimintaan ja vaikuttamistyöhön.

Kun koulutuksen tarpeet ja osallistujajoukko on kartoitettu, tulee pohtia, kuinka koulutus järjestetään ja mihin resurssit riittävät.

- Uusia hallituksen jäseniä tai vapaaehtoisia voidaan kouluttaa **mentoroinnin** avulla, eli kokeneemmat toimijat ohjaavat ja neuvovat vasta-alkajia suunnitellun perehdyttämisohjelman mukaisesti.

- Koulutus voidaan järjestää **vertaisopintoryhmätoimintana**. Esimerkiksi yhdistyksen hallituksessa voidaan opiskella yhdistystoiminnan kehittämistä ja vaikuttamista yhdessä kokeneemman hallituksen jäsenen johdolla.

- Koulutus voidaan järjestää **yhdistysten yhteistyönä** joko alueellisesti saman järjestön yhdistysten kesken (vaikkapa piirin alueella) tai samalla paikkakunnalla toimivien yhdistysten kesken.

- Järjestön valtakunnallisen yhtenäisyyden kannalta on tärkeää, että **kattojärjestö tarjoaa koulutusta** paikallisyhdistysten toimijoille yhdistystaidoista (viestintä, vaikuttaminen jne.), vertaistuesta tai kouluttaja- ja ohjaajataidoista. Järjestön valtakunnallisella kouluttaja- ja ohjaajakoulutuksella varmistetaan, että järjestön oma koulutus ja sitä kautta sen arvot ja tavoitteet pystytään ulottamaan kaikkiin paikallisyhdistyksiin.

Yhdistysten kannattaa olla aktiivisia ja pyytää piireiltä, aluetyöntekijöiltä tai keskusjärjestöltä neuvoa ja tukea oman koulutuksensa suunnitteluun ja järjestämiseen.

3.3. Paikallisyhdistyksen vaikuttaminen

Yhdistykset voivat halutessaan olla tärkeitä paikallisvaikuttajia. Tämä vaatii monipuolista toimintaa, aktiivisia jäseniä sekä pitkäjänteistä panostamista vaikuttamisen suunnitteluun, verkostojen luomiseen ja ylläpitämiseen sekä julkisuuskuvan luomiseen. Ilman aktiivista vaikuttamispyrkimystä yhdistyksen toiminta supistuu helposti pienen piirin toiminnaksi, jonka tärkeydestä tai tavoitteista ulkopuolisella (tai edes jäsenillä) ei ole tietoa.

Pirjo Vuokko (2004) esittää non-profit -organisaation viestintää käsittelevässä kirjassaan, kuinka tiedon saanti vaikuttaa ihmisen kiinnostukseen järjestötyöstä. Vuokon esittämät viestinnän portaat on hyvä pitää mielessä myös yhdistyksen vaikuttamis-

MITEN PÄÄTÖS SYNTYY: VAIKUTUTUKSEN PORTAAT



työstä pohdittaessa; jos yhdistys ei näy toiminta-alueensa asukkaille, se ei ole niille olemassa. Ihmisten pitää saada yhdistyksen toiminnasta melko paljon konkreettista tietoa esimerkiksi paikallisen median kautta, ennen kuin esimerkiksi potentiaaliset jäsenet, vapaaehtoistyöntekijät tai valmistelevat virkamiehet ja päättäjät kiinnostuvat sen toiminnasta ja vaikuttamispyrkimyksistä. Ideaalitulanteessa paikallisyhdistykset viestittävät kuntalaisten ja eri kuntaryhmien tuntemuksia, kokemuksia ja vaatimuksia kunnan päättäjille ja asioiden valmistelijoille ja yhdistysten kanssa kunta testataan uusia ajatuksia ja luo sosiaalisia innovaatioita.

Nimisen ja Möttölan (2005) mukaan kansalaiskeskustelu ei voi rajoittua vain yksittäisiin järjestöihin, koska ne ajavat usein kapeiden kuntalaisryhmien etua. Järjestöjen välinen vuorovaikutus ja yhteistoiminta on tärkeää. Tarvitaan myös poliittisen järjestelmän ja järjestömaailman vuorovaikutusta, koska poliittisten prosessien avulla erilaiset näkemykset voidaan sovittaa yhteen.

Yhdistyksen vaikuttamiskeinoja:

- Yleisimpiä yhdistysten vaikuttamisen muotoja ovat **yhteydenpito** luottamushenkilöihin ja asiaa valmistelevaan viranhaltijaan sekä epävirallisten neuvotteluiden käyminen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi erilaisten tilaisuuksien yhteydessä tai niin, että yhdistys kutsuu sen toiminnan kannalta keskeisiä virkamiehiä ja kuntapolitiikkoja yksin tai muiden yhdistysten kanssa tilaisuuksiin keskustelemaan valmisteltavista ja ajankohtaisista asioista. Kuntavaalien alla yhdistykset voivat järjestää myös esimerkiksi omia vaalipaneeleja.

- Vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että yhdistys on **mukana erilaisissa yhteistyöverkostoissa** ja keskeiset toimijat osaavat verkostoitua tärkeistä asioista päättävien tahojen kanssa. Pienellä yhdistyksellä on harvoin riittävästi taloudellisia tai hen-

kiloresursseja laajaan vaikuttamistyöhön. Etsimällä kumppaneita muista yhdistyksistä saadaan toimintaan uusia ideoita sekä lisää tekijöitä. Verkostoituminen ja yhteistyö auttavat myös vaikuttamistyön kannalta tärkeiden tietojen saamisessa. Mitä laajemmin yhdistys ja sen toimijat paikkakunnalla tunnetaan, sitä helpommin yhdistyksen toimintaan liittyvistä asioista tiedotetaan yhdistykselle sekä pyydetään lausuntoja ja kannanottoja. Yhteistyön kautta yhdistykset voivat myös painottaa ajamansa asian merkitystä.

- Yhdistyksen **vaikuttamisverkostoiden luomisen ja ylläpitämisen** tulisi olla päämäärätietoista toimintaa eikä sattumanvaraista asioihin reagoimista. Jos yhdistyksellä on edustajia erilaisissa kunnan toimielimissä tai yhdistysten yhteenliittymissä, sen hallituksen tulisi tukea edustajien toimintaa käsittelemällä näiden elinten toimintaa kokouksissaan ja ohjeistamalla omaa edustajaa yhdistykselle tärkeissä päätöksissä. Yhdistyksen hallituksessa olisi myös hyvä keskustella ainakin kerran vuodessa, *mitkä ovat yhdistyksen toiminnan ja vaikuttamisen kannalta keskeisimmät yhteistyötahot ja miten niihin pidetään vuoden aikana yhteyttä*. Aina yhteydenpidon ei välttämättä tarvitse olla aktiivisia tapaamisia, vaan se voi olla esimerkiksi ajankohtaisista asioista tiedottamista ja tällä tavalla muistuttamista, että olemme olemassa ja haluamme tehdä yhteistyötä.

- Yhdistys voi **nostaa asioita myös julkiseen keskusteluun** paikallislehdistön tai vaikkapa sosiaalisen median kautta. Näin päätettävät asiat saavat julkisuutta ja herättävät kiinnostusta myös laajemmin kuntalaisissa. Julkinen keskustelu ja yleinen mielipide voivat osaltaan vaikuttaa tehtäviin päätöksiin.

- Tiettyyn kuntaan rekisteröity yhdistys voi tehdä myös kunta-aloitteita, joihin kunta on lain mukaan velvollinen reagoimaan. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet ja valtuuston tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta suoritettavat toimenpiteet. Jos valtuuston toimivaltaan kuuluvassa asiassa aloitteen tekijöinä on vähintään kaksi prosenttia äänioikeutetuista kunnan asukkaista, asia on otettava valtuustossa käsiteltäväksi viimeistään kuuden kuukauden kuluessa asian vireilletulosta. Useissa kunnissa aloitteen voi tehdä myös sähköisesti verkossa.

Yhdistykselle tarjotaan paikallisessa päätöksenteossa enemmän ja helpommin mahdollisuuksia vaikuttaa, kuin yksittäiselle henkilölle. Yhdistyksen katsotaan edustavan paikkakunnalla tietyn alan asiantuntemusta ja suuremman ihmisjoukon mielipidettä, jolloin yhdistyksen näkökulmien huomioon ottaminen esimerkiksi lausuntoa pyytämällä katsotaan tärkeäksi.

Yhdistyksen vaikuttamisen suunnittelu

Onnistuneen vaikuttamisen perustana on, että yhdistyksen jäsenet sopivat yhdessä, mihin vaikuttamisella pyritään. Vaikuttamisen tavoitteet eivät synny itsestään, vaan ne lähtevät yhdistyksen toiminta-ajatuksesta. Tavoitteita asetettaessa kannattaa tarkastaa, että ne ovat linjassa järjestön toiminta-ajatuksen kanssa. Samalla on myös hyvä pohtia, millaisia tuloksia ja missä ajassa vaikuttamiselta odotetaan ja asetetaanko tavoitteet realistisesti käytettävissä oleviin resursseihin nähden. Jos yhdistyksessä halu-

taan kehittää pitkäjänteisesti toiminnan vaikuttavuutta, hallituksen valmisteleva ja vuosikokouksen hyväksymä pitkän tähtäimen **vaikuttamissuunnitelma** antaa hyvän pohjan tälle toiminnalle.

Vaikuttamissuunnitelmaan on hyvä kirjata, millaista vaikuttamista on tehnyt tähän mennessä ja miten työtä pyritään kehittämään jatkossa. Suunnitelmaan on hyvä kirjata myös selkeästi vaikuttamistyön tavoite sekä millaisilla pelisäännöillä ja vastuunjaolla tavoitteisiin pyritään. Suunnitelmaa laadittaessa on hyvä pohtia, minkä verran yhdistyksellä on käytettävissä resursseja vaikuttamiseen: ihmisten työpanos, kuinka paljon on mahdollista saada apua esimerkiksi toisilta yhdistyksiltä ja joudutaanko josain tilanteessa mahdollisesti käyttämään ostettuja asiantuntijapalveluita. Vaikuttamissuunnitelmaan kannattaa kirjata myös vaikuttamistyön lyhyen ja pitkän ajan tavoitteet sekä kuinka tavoitteiden toteutumista seurataan ja analysoidaan.

Yhdistyksen vaikuttamissuunnitelmaan kirjataan:

- * Mihin asioihin haluamme vaikuttaa toiminta-alueellamme?
- * Ketkä ovat niitä henkilöitä tai ryhmiä, joihin vaikuttamalla tavoitteemme toteutuisivat?
- * Miten vaikuttaminen toteutetaan (verkostoissa toimiminen, tempaukset, julkiseen mielipiteeseen vaikuttaminen jne.)?
- * Miten vaikuttaminen vaiheistetaan; mitkä ovat pitkän ja lyhyen tähtäimen tavoitteet?
- * Mitä vaikutuksia odotamme toiminnaltamme?
- * Kuinka paljon panostamme resursseja (rahaa, vapaaehtoistyötä yms.)?
- * Kuka/ketkä tekevät?
- * Milloin vaikuttaminen kannattaa toteuttaa?

Yhdistyksen vaikuttamistyö on tehokkainta silloin, kun kaikki yhdistyksen aktiiviset jäsenet ovat sitoutuneet yhteisiin tavoitteisiin. Ihmiset käyvät työnsä tai harrastusten kautta erilaisissa tilaisuuksissa ja tapaamisissa, missä myös yhdistyksen ajama asia voitaisiin viedä eteenpäin keskustelemalla ja tiedottamalla. Tässä toiminnassa erityisesti yhdistyksen hallituksen kaikilla jäsenillä on keskeinen tehtävä. Vaikka yhdistyksen vaikuttamistyössä kaikki jäsenet ovat tärkeitä, on kuitenkin hyvä sopia tehtävänjaosta: Kuka vastaa työn organisoinnista ja vaikuttamistoiminnasta, joka ei synny spontaanisti? Nimetäänkö vaikuttamistyöstä vastaavaksi joku hallituksen jäsen vai kenties työryhmä?

Yhdistyksen toimintasuunnitelma ja toimintakertomus ovat hyviä vaikuttamisen seurannan välineitä. Toimintasuunnitelmaan kirjataan vuosittain vaikuttamissuunnitelmasta ne asiat, jotka pyritään toteuttamaan tulevan vuoden aikana, ja vuoden lopuksi toimintakertomusta koottaessa ja hyväksyttäessä on hyvä punnita, kuinka asetetuissa tavoitteissa on onnistuttu. Näin vaikuttamisesta tulee luonnollinen osa yhdistyksen normaalia toimintaa.

Kaikkea tarvittavaa vaikuttamista ei aina voida ennakoida yhdistyksen toiminnan pitkäjänteisessä suunnittelussa. Esimerkiksi kunnassa voidaan valmistella ja tehdä nopeallakin aikataululla päätöksiä, joihin yhdistys joutuu reagoimaan. Tällaisia tilanteisiin ei voi varautua ennalta. Vaikuttamissuunnitelmassa tilanteita voi kuitenkin ennakoida kirjaamalla ylös, kuinka tällaisissa tilanteissa toimitaan, kenen johdolla ja millaisin hallituksen päätöksin vaikuttamistyöhön ryhdytään.

Yhdistyksen vaikuttamisen kohteita:

- * omat jäsenet
- * potentiaaliset jäsenet ja suuri yleisö
- * vapaaehtoistyöntekijät
- * sponsorit ja lahjoittajat
- * päättäjät
- * alueen yritykset
- * oma kattojärjestö

Yhdistyksen vaikuttamisen kohteita on lukuisia. Ollakseen vaikuttava ja vakuuttava toimija yhdistyksellä tulee olla yhdistyksen toiminta-ajatuksen hyväksyvä ja aktiivisesti toimiva jäsenistö. Jotta yhdistyksen jäsenet pysyvät mukana toiminnassa ja sitoutuvat yhdistyksen vaikuttamispyrkimyksiin, heidän tulee saada riittävästi tietoa yhdistyksestä sekä tietoa, kuinka he voivat osallistua toimintaan. Yhdistyksen toimintaa pitää markkinoida aktiivisesti omalle jäsenistölle jäsenkirjeiden, verkkosivujen, tapahtumien ja sosiaalisen median välityksellä. Paikallisyhdistyksen merkittävimpiä voimavaroja ovat laaja jäsenkunta ja sitoutuneet vapaaehtoistoimijat. Ne antavat yhdistykselle painoarvoa kunnallisessa päätöksenteossa ja helpottavat verkostomaista vaikuttamistyötä. Vapaaehtoistoimijat tuovat toimintaa näkyväksi ja konkreettiseksi esimerkiksi erilaisten tempausten, tapahtumien tai pienimuotoisten palveluiden muodossa. Yhdistyksen pitää tiedottaa toiminnastaan myös ulospäin, houkutellessa uusia jäseniä mukaan toimintaan sekä lisätä suuren yleisön ja päättäjien tietoisuutta yhdistyksen toiminnasta.

Jotta yhdistys pystyy toteuttamaan toimintaansa, se tarvitsee erilaisia resursseja. Paikallisyhdistyksessä pääasiallinen henkilöresurssi syntyy vapaaehtoistoiminnasta, vain harvojen yhdistysten talous sallii useiden työntekijöiden palkkaamisen. Taloudellisia resursseja yhdistys voi hankkia muun muassa jäsenmaksuilla, keräyksin ja muun varainhankinnan kautta. Moni yhdistys tarvitsee toimintansa toteuttamiseen myös sponsoreita ja lahjoittajia. Tuen saaminen omaan toimintaan vaatii yhdistykseltä vaikuttamistyötä. Sponsoreita ja lahjoittajia etsittäessä yhdistyksen toiminnan tunnettuudella on keskeinen merkitys, tunnetun yhdistyksen on helpompi saada toiminnalleen tukea kuin tuntemattoman.

Monien yhdistysten vaikuttamisen kohteita ovat viranomaiset, päättäjät tai yritykset. Tavoitteena on vaikuttaa johonkin valmisteilla olevaan tai päätettävään asiaan.

Kannattaa kuitenkin muistaa, että esimerkiksi kunnan päättäjiin vaikuttaminen ei saisi rajoittua vain tilanteisiin, joissa halutaan muutosta. Keskeisiin sidosryhmiin (kunnan päättäjät, muut yhdistykset jne.) kannattaa pitää säännöllisesti yhteyttä kertomalla esimerkiksi yhdistyksen ajankohtaisesta toiminnasta ja tavoitteista sekä tarjoamalla yhteistyötä ja asiantuntija-apua. Kun yhdistyksellä on toimiva yhteistyöverkosto ja se on tunnettu sidosryhmiensä keskuudessa, yhdistyksen edustajien on helpompi tuoda näkemyksiään esille myös silloin, kun halutaan vaikuttaa.

Myös oma kattojärjestö voi olla yhdistyksen vaikuttamisen kohteena. Yhdistyksen toimintaympäristöstä saattaa nousta esille asioita, joihin pystyy vaikuttamaan vain valtakunnallisesti. Yhdistyksen tehtävä on viestittää tällaisista asioista kattojärjestölleen sekä pyrkiä vaikuttamaan siihen, että kattojärjestö lähtee viemään asioita eteenpäin. Järjestöbarometrin 2010 mukaan valtakunnallisten järjestöjen johdolla ja paikallisyhdistyksillä on selvästi erilainen näkemys järjestöjen jäsenyhdistysten vaikuttamismahdollisuuksista järjestöjen sisällä. Järjestöjohdon näkökulmasta vaikuttamismahdollisuudet toimivat hyvin, mutta yhdistysten arviot ovat huomattavasti kriittisempiä. Tämän tuloksen mukaan järjestödemokratiassa on paljon kehitettävää ja erityisesti sähköisten osallistumismuotojen kehittäminen avaa jatkossa uusia mahdollisuuksia. (Järjestöbarometri 2010)

Yhdistyksen vaikuttamisen keinoja:

- * henkilökohtainen vaikuttaminen
- * yhdistysten yhteinen vaikuttamistoiminta
- * kuntien yhteistyöryhmiin osallistuminen
- * suhdetoiminta
- * neuvottelut
- * lausunnot ja kannanotot
- * kuulemistilaisuudet
- * mediajulkisuus
- * erilaiset kampanjat ja tempaukset
- * mielenosoitukset
- * koulutusten ja seminaarien järjestäminen
- * aloitteet ja muut valitukset

Kun vaikuttamisen kohdejoukko on selvillä, tulee pohtia keinoja, **kuinka haluttuun lopputulokseen päästään** parhaalla mahdollisella tavalla. Asiaa mieltä portaittain ja priorisoiden: mitä kannattaa tehdä ensiksi, mitä sen jälkeen ja kenen vastuulla eri vaiheet ovat. Yhdistyksen vaikuttamisessa korostuu yhdessä tekeminen.

Yhdistyksen vaikuttamiskeinoja:

- * Yhdistys voi pyytää, että asian valmistelua varten nimettäisiin työryhmä, johon kaikki asianomaiset voivat nimetä edustajansa.
- * Yhdistys voi lähettää lausunnon tai kannanoton asiaa valmistelevalle virkamiehelle tai toimielimelle.
- * Yhdistyksen yksittäiset jäsenet voivat tuoda epävirallisissa tilanteissa esille yhdistyksen näkemyksen, eli lobata asiaa.
- * Yhdistyksen edustajat voivat ehdottaa asian valmistelijoille neuvottelua, jossa tuodaan esille yhdistyksen näkökulmia päätettävään asiaan ja keskustellaan kaikille sopivasta ratkaisusta.
- * Asialle voidaan pyrkiä hankkimaan mediajulkisuutta kirjoittamalla yleisönosastoille, laatimalla artikkeleita, antamalla haastatteluita, herättämällä keskustelua sosiaalisessa mediassa tms.
- * Asian puolesta voidaan järjestää tapahtumia, tempauksia ja mielenilmauksia.
- * Asian edistämiseksi voidaan kerätä nimilistoja. Samalla asialle voidaan pyrkiä saamaan mediajulkisuutta.

Linkkivinkkejä:

Apua järjestön tai yhdistyksen koulutusten suunnitteluun
OK-opintokeskuksen sivuilta:

<http://kouluttaja.ok-opintokeskus.fi>
Kouluttajan rakennustyömaa

<http://ok-opintokeskusfi.virtualserver19.nebula.fi>
Boksi työkaluja järjestökouluttajalle

<http://ok-opintokeskus.fi/kokous/index.php>
Kokouskäytännöt

<http://www.kansalaisfoorumi.fi/jesta-yhdistystoiminta.html>
Kansalaisfoorumin Järjestötoiminnan tietopalvelu, järjestö- ja yhdistystoiminta

www.kaupunginosat.net
Kaupunginosayhdistysten kotisivuja

www.valto.fi
Suomen Lasten Parlamentin vaikuttamissivut

www.yhdistystieto.fi
Yhdistystoiminnan tietopankki



4. Vaikuttaminen verkossa

Tämän oppaan edellisissä luvuissa on esitelty runsaasti erilaisia kansalaistoiminnan vaikuttamisen tapoja. Sosiaalisen median kehittymisen myötä internet on tullut yhä keskeisemmäksi ihmisten kommunikoinnin ja yhteyden pidon välineeksi, ja sitä myöten siitä on tullut myös entistä merkittävämpi vaikuttamisen väline sekä yksittäisille kansalaisille että järjestäytyneille ja järjestäytymättömille ryhmille. Verkkovaikuttaminen tai verkkodemokratia on kansalaistoimintaa, joka tapahtuu uuden tekniikan avulla. Ihmiset esimerkiksi keskustelevat, äänestävät ja luovat sisältöjä internetissä. Verkossa toimiminen ja sosiaalinen media ovat kanavia, joiden kautta järjestöjen toimintaa saadaan näkyväksi ja pystytään vaikuttamaan. Monissa yhdistyksissä ja järjestöissä onkin todettu, että verkossa on oltava ja sosiaaliseen mediaan on mentävä, jos halutaan viestittää ajassa mukana pysymistä ja toimia moderneissa verkostoissa. Positiivista näkyvyyttä voi tavoitella esimerkiksi ylläpitämällä monipuolisia ja ajantasalla olevia verkkosivuja sekä luomalla oman Facebook-sivun tai -ryhmän, tai perustamalla jäsenkanavan Twitteriin.

Verkko ja demokratia

Mahdollisuuksia:

- * areena kansalaisten uudelleiselle vuorovaikutukselle hallinnon ja päätöksentekijöiden kanssa
- * informaation saatavuus
- * kansalaisverkostojen muodostaminen
- * mahdollisuus toteuttaa suoraa demokratiaa

Ongelmia:

- * yhteiskunnan ja politiikan sirpaloituminen
- * puntaroivan keskustelun aikaansaaminen
- * digitaalinen eriarvoistuminen
- * osallistumisen näennäisyys

Lappalaisen (2005) mukaan informaatioteknologia on levinnyt nopeasti kansalaisliikkeiden piirissä, minkä vuoksi on alettu puhua uudentyypisistä poliittisista toimijoista, kommunikaatioaktivisteista, jotka työskentelevät ”paremman” ja ”vaihtoehtoisen” modernin informaatioteknologian käytön puolesta. Verkko on kansalais- ja toimintaystävällinen, sillä se voi olla avoin kommunikaatiojärjestelmä, jonka sisällön tuottaminen ei edellytä erikoistunutta asiantuntemusta. Sosiaalisen median kehittyminen ja sen suorastaan räjähdysmäinen lisääntyminen viime vuosina on vielä entisestään nopeuttanut Lappalaisen kuvaamaa kehitystä.

Verkko mahdollistaa vaikuttamisen monella eri tavalla. Se toimii hyvin edustuksellisen demokratian täydentäjänä ja lisää hallinnon läpinäkyvyyttä mahdollistamal-

la tiedon levittämisen valmisteilla olevista ja päätettävistä asioista. Lisäksi sen kautta voidaan pitää yllä kansalaiskeskustelua, järjestää mielipiteitä mittaavia äänestyksiä ja tarjota kansalaisille mahdollisuus tehdä aloitteita. Hyvä verkkopalvelu kertoo, miten se kytkeytyy viralliseen päätöksentekoprosessiin. Kansalaiselle on koko ajan selvää, miten hänen toimintansa vaikuttaa varsinaiseen päätöksentekoon.

.....

Verkkodemokratian kehittämiskohteita:

- * Suora demokratia: kansanäänestykset, kansanaloitteet verkossa
 - * Edustuksellinen demokratia: äänestäminen verkon välityksellä, puolueiden ehdokasasettelu, vaalikampanjat, valvonta
 - * Kansalaisaktiivisuus: järjestötoiminta, epämuodollinen osallistuminen
 - * Virallinen konsultointi: lausuntokierrokset, kuulemistilaisuudet
 - * Epävirallinen konsultointi: valmistelu- ja päätöksentekoprosessien avaaminen osallistumiselle ja vaikuttamiselle
-

Verkko tarjoaa kansalaisille suoria vaikuttamismahdollisuuksia, kansalaiset voivat lähettää henkilökohtaista sähköpostia asioiden valmistelijoille tai päättäjille sekä organisoida verkostomaista järjestötoimintaa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Kansalaisjärjestöt voivat internetin ja erityisesti sosiaalisen median avulla muun muassa käydä kansalaiskeskustelua, herättää huomiota itselleen tärkeistä asioista, tiedottaa, lobata järjestöjen tavoitteiden puolesta, kerätä rahoitusta toiminnalleen sekä hankkia uusia jäseniä.

.....

Verkkovaikuttamisen tapoja:

- * Toimiminen sosiaalisessa mediassa ja sen kautta vaikuttaminen erilaisissa verkostoissa.
 - * Osallistuminen verkkokeskusteluihin sähköpostilistoilla, uutisryhmissä tai sosiaalisessa mediassa.
 - * Taustatietojen kartoittaminen, asioiden etenemisen seuraaminen ja niistä tiedottaminen.
 - * Oman mielipiteen julki tuominen ja verkostoituminen samoin ajattelevien kanssa (mm. Facebook, Twitter ja blogit).
 - * Palautteen antaminen sekä kehittämisideoiden ja aloitteiden tekeminen.
 - * Kansalaisadressien kerääminen ja kansalaisten mielipiteiden kartoittaminen.
 - * Kampanjan järjestäminen verkon välityksellä (kampanjan omat verkkosivut, Facebook-sivut tai -ryhmät, Twitter-kanavat jne.)
 - * Harjoittamalla ns. ”Tykkää”-toimintaa osoittamalla tukea omaa arvomaailmaa lähellä oleville sosiaalisen median sivustoille ja osallistumalla niillä käytäviin keskusteluihin.
-

Straniuksen ja Laaksosen (2011) mukaan verkosta on muodostunut viime vuosina keskeinen kansalaisvaikuttamisen työkalu. Yhteiskunnassa siirrytään verkon myötä hierarkkisista, keskitetyistä ja reaktiivisista toimintamalleista verkostomaisiin, hajautettuihin ja proaktiivisiin toimintatapoihin. Smallin ja Vorganin mukaan voidaan erottaa digikansalaiset (digital natives) ja digitulokkaat (digital immigrants). Tämä tarkoittaa sitä, että verkkovaikuttamiseen kiinni kasvaneiden nuorten on helpompi omaksua uusia kansalaisvaikuttamisen tapoja kuin vanhempien sukupolvien.

.....

Muistilista verkkovaikuttamista aloittaville:

- * Mitä verkkoviestinnän ja sosiaalisen median kanavia yhdistyksesi vaikuttamisen kohderyhmät käyttävät?
 - * Mitä verkkoviestinnän ja sosiaalisen median kanavia jäsenet ja potentiaaliset jäsenet käyttävät?
 - * Mitä extraa yhdistyksesi voisi tarjota kohderyhmille sosiaalisen median tai vaikkapa verkkosivujen kautta?
 - * Mitä hyötyä verkkovaikuttamisesta voi saada? Jos esimerkiksi Facebook-sivusto kerää ison määrän faneja, miten heitä voidaan hyödyntää?
 - * Millaisia tavoitteita verkkovaikuttamiselle on realistista asettaa?
 - * Miten tavoitteiden saavuttamista voidaan seurata?
 - * Miten verkkovaikuttaminen yhdistetään muuhun vaikuttamistoimintaan?
 - * Miten yhdistyksen johto, työntekijät ja keskeiset vapaaehtoiset pystytään sitouttamaan verkkovaikuttamiseen (esimerkiksi sosiaalisen median käyttöön)?
 - * Kuka vastaa verkkovaikuttamisesta? Tarvitaanko ulkopuolista apua?
 - * Mitä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tehdään käytännössä? Onko esillä yhdistys vai joku kampanja, järjestetäänkö kilpailuja jne.?
 - * Miten suhtaudutaan verkkovaikuttamisen negatiivisiin puoliin, esimerkiksi kirjoitteluun keskustelupalstoilla?
 - * Miten kohderyhmät löytävät yhdistyksesi verkosta?
-

4.1. Kaikki eivät ole ja toimi verkossa

Verkko-osallistumisen myötä yksilöiden vaikutusmahdollisuudet paranevat ja myös helpottuvat. Ei tarvita vanhoja ja kankeita järjestörakenteita turvaamaan osallistumismahdollisuuksia, vaan epämuodollisissa verkostoissa on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, perustaa kampanjoita sekä saada omalle asialleen huomiota. Verkossa tapahtuva toiminta ei voi kokonaan korvata fyysistä kohtaamista ja sosiaalista toimintaa, joten perinteisellä yhdistystoiminnalla on edelleen paikka ihmisten sosiaalisen kohtaamisen paikkana.

Verkkovaikuttamista suunniteltaessa kannattaa myös muistaa, että edelleen on olemassa ihmisryhmiä, jotka eivät syystä tai toisesta voi tai halua osallistua verkossa

tapahtuvaan toimintaan. Suomessa on erilaisten projektien avulla pyritty lisäämään internetin käyttöä eri-ikäisten keskuudessa ja erilaisissa sosiaalisissa ryhmissä, mutta pyrkimyksistä huolimatta internetiä osaavat käyttää ja hyödyntää parhaiten lapset ja nuoret sekä työssäkäyvä koulutettu väestö. Tämä rajaa internetin kautta tapahtuvaa vaikuttamista niin, että kaikki eivät saa sinne laitettua tietoa, ja toisaalta esimerkiksi kerätessä nimilistoja internetin kautta, kaikki asian kannattajat eivät niihin välttämättä pysty osallistumaan. Kansainvälisesti katsottuna internetin hyödyntäminen ja käyttäminen rajoittuu vielä valitettavan paljon demokraattisiin teollistuneisiin länsimaihin.

Myöskään kaikki päättäjät ja asioiden valmistelijat eivät edelleen pidä verkossa tapahtuvaa toimintaa merkittävänä tai huomioon otettavana vaikuttamistoimintana. Esimerkiksi kuntapäättäjät ja virkamiehet eivät välttämättä seuraa, millaista keskustelua heidän valmistelemissään ja päättämistään asioista käydään verkossa. Pahimmillaan paikallis- tai maakuntalehtien toimittajat kertovat juttua tehdessään kyseisille henkilöille, mitä verkossa tapahtuu valmisteltavan tai päätettävän asian tiimoilta, jolloin selviää, ettei kansalaisten aktiivisella verkkotoiminnalla ole ollut siihen saakka käytännön merkitystä päätettävään tai valmisteltavaan asiaan.

Kun verkossa halutaan vaikuttaa, kannattaa aina varmistaa, että vaikuttamisen kohde tai kohteet ovat tietoisia asiasta käytävästä keskustelusta tai esimerkiksi Facebook-ryhmän suosioista. Toki moni kunnallispoliitikko on löytänyt verkon ja sen tarjoamat mahdollisuudet sekä henkilökohtaisena markkinointivälineenä että kansalaisten kohtaamispaikkana, ja monet virkamiehet seuraavat, mitä toimintaa verkossa syntyy heidän valmistelemissään asioiden seurauksena.

Yhteiskunnassamme on jo muutamia onnistuneita esimerkkejä verkossa tapahtuneesta vaikuttamisryhmän tai -joukon ja uudenlaisen vaikuttavan toiminnan syntyisestä. Tästä hyvä esimerkki on Porkkanamafia, joka organisoi tempauksia verkon välityksellä, mutta itse ”vaikuttamistapahtumat” toteutetaan oikeissa ravintoloissa, kahviloissa yms. paikoissa. Usein verkossa syntyneet ryhmät saavat myös ”fyysisen” muodon, kun samalla tavalla samasta asiasta ajattelevat ihmiset haluavat kohdata myös ”oikeasti”. Harvassa toiminnassa verkko muodostaa ainoan kohtaamis- ja vaikuttamiskanavan, vaan se on yksi nykyään tärkeä osa ihmisten yleistä kohtaamista ja erilasiin asioihin vaikuttamista.

Vaikka yhdistys ei itse olisi mukana sosiaalisessa mediassa, kannattaa sen kuitenkin seurata oman maineensa kehittymistä siellä. Sosiaalinen media on kanava, jossa mainetta voi syntyä erilaisten keskusteluiden ja linkitysten seurauksena, vaikka sitä ei itse haluaisikaan tai ei siihen aktiivisesti pyrkisi. Yhdistys ei voi tietoisesti säädellä kokonaan omaa näkyvyyttään sosiaalisessa mediassa ohjaamalla omaan toimintaansa liittyvää keskustelua omille kanavilleen. Keskustelua on voinut syntyä jo muilla foorumeilla, eikä se tule siirtymään sieltä jonnekin muualle.

4.2. Verkkovaikuttaminen mahdollistaa kevyen osallistumisen

Straniuksen ja Laaksosen (2011) mukaan verkon myötä toiminnasta on tullut nopeampoisempaa ja monimuotoisempaa. Ihmiset sitoutuvat tarkemmin juuri oman mielenkiintonsa kohteisiin. Yhdistysten hallintoon liittyvä työ ei kiinnosta samalla tavalla kuin vielä kymmenen vuotta sitten. Osallistumisen kynnyksen pitää olla matala, jotta toimintaan tullaan mukaan. Kansalaistoiminta on siirtynyt perinteisestä järjestöorganisaatiomallista dynaamiseen ja lyhytjanteiseen, projektimaiseen toimintaan, jota tehdään yhä useammin myös verkossa. Voidaan puhua esimerkiksi kevytaktivismista tai ”tykkään”-vaikuttamisesta, jossa verkossa näkyvä ja kuuluva ryhmä muodostuu enemmän asian kuin perinteisen yhdistysrakenteen ympärille.

Perinteisten yhdistysten rooli verkossa vaikuttamisessa on edelleen tärkeä, koska vakiintunut rakenne mahdollistaa pitkäjänteisemmän ja suunnitelmallisemman toiminnan. Verkon kautta tapahtuvalla toiminnalla on mahdollista saavuttaa suurempi kohderyhmä. Tieto leviää verkossa ja sosiaalisessa mediassa nopeasti, jolloin kansalaistoimintaan potentiaalisesti osallistuva joukko laajenee helpommin paikallisesta kansalliseksi ja kansainväliseksi. Mukaan saadaan niitäkin ihmisiä, jotka eivät muuten osallistuisi kansalaistoimintaan, mutta voivat vaikuttaa verkossa vähäisemmällä sitoutumisella.

Yhä useammat kansalaisjärjestöt toimivat verkossa omien verkkosivujensa sekä yhteisöllisten palveluiden (Facebook, Twitter, aihekohtaiset blogit) kautta. Viestintä näissä kanavissa voidaan jakaa institutionaaliseen, järjestöistä yleisesti kertovaan sekä projekti- ja asiakohtaiseen viestintään. Järjestön yhteisistä asioista viestitään verkkosivujen ja Facebook-profiilien kautta. Lisäksi eri toiminnan aihealueilla on usein omia blogisivustoja, joille päivittyvät tekstit, kuvat ja videomateriaali edistävät omalta osaltaan yhdistyksen, verkoston tai toimintaryhmän työtä.

Verkkovaikuttamisen mahdollisuuksia (Stranius ja Laaksonen 2011):

1. Helppoa, halpaa, nopeaa ja kaikkien ulottuvilla
2. Ajasta ja paikasta riippumatonta
3. Yhteisöllisyyttä voimistavaa
4. Hallintokäytäntöjen helppous ja pääsy tiedon lähteille
5. Matala kynnyks tulla mukaan
6. Syntyy joukkoälyä ja älyn ylijäämää

4.3. Verkossa vaikuttamisen välineitä

Sähköposti

Sähköposti mahdollistaa suoran ja henkilökohtaisen viestinnän esimerkiksi kunnan virkamiehille ja poliittisille päättäjille, kuten kunnallispolitiikoille ja kansanedustajille, sekä ryhmäviestinnän. Sähköposti on nopea ja edullinen tapa tavoittaa ihmisiä, mutta

sen käytössä kannattaa olla tarkka. Viestin tulee olla selkeä ja kohtuullisen lyhyt sekä otsikoitu niin, että lukija kiinnostuu lukemaan itse viestin läpi. Kannattaa myös miettiä, onko vaikutettava asia sellainen, että se tarvitsee erilaisten näkökulmien avaamista tai laajoja perusteluita. Silloin henkilökohtainen tapaaminen voi olla sähköpostia tehokkaampi vaikuttamisen tapa ja välttää väärintymmärryksiä.

Verkkosivut

Yhdistyksellä tai esimerkiksi kampanjalla kannattaa olla ajantasaiset verkkosivut, josta löytyy helposti toiminta-ajatus, tulevat tapahtumat, tietoa toimintaan liittymisestä, yhteystiedot sekä tietoa toiminnan taustoista ja siitä keitä toiminnassa on mukana (tekstiä, videoita, kuvia yms.). Vaikka esimerkiksi Facebookin tapahtumasivut ovat saavuttaneet viime aikoina suosiota, kannattaa yhdistyksen silti ylläpitää myös ”perinteisiä” verkkosivuja, koska kaikki eivät käytä sosiaalisen median palveluita.

Verkkosivut ovat yhdistyksen (ryhmän tai kampanjan) verkkovaikuttamisen perusta ja tuki. Sivuille voidaan tallentaa perustietoa toiminnasta, ja niihin voidaan viitata esimerkiksi tiedotteissa tai verkkokeskusteluissa paikkana, josta kiinnostunut voi hankkia lisätietoja. Omille verkkosivuille voi myös linkittää erilaisia videoita, niille voi rakentaa aiheeseen liittyviä keskustelualueita jne. Kannattaa myös huolehtia, että verkkosivut löytyvät helposti esimerkiksi Google-hakupalvelun kautta; jos yhdistys tai ryhmä ei löydy helposti verkosta, se ei monille ihmisille ole lainkaan olemassa.

Yhteisöpalvelu Facebook (www.facebook.com)

Yhteisöpalvelu Facebookilla on yli 500 miljoonaa käyttäjää. Facebook mahdollistaa henkilökohtaisen verkoston luomisen sekä synkronisen että asynkronisen viestinnän ja kommunikoinnin verkoston kanssa. Facebook tarjoaa henkilökohtaisen profiilin luomisen lisäksi mahdollisuuden luoda yhteisösivuja, yrityssivuja, brändisivuja tai yhtyeen tai artistin omia sivuja. Näiden sivujen kautta voidaan tiedottaa asioista ja tapahtumista kansallisesti ja kansainvälisesti, luoda keskustelua ja tällä tavalla vaikuttaa asioihin. Useilla järjestöillä ja yhdistyksillä on omat Facebook-sivut. Lisäksi jotkut yhdistykset ja vertaisryhmät ovat luoneet omia yhteisösivuja – kaikille avoimia tai osin suljettuja. Facebookia on hyödynnetty mm. erilaisista tapahtumista tiedottamiseen ja kampanjointiin (esim. Roosa Nauha, Earth Hour ja Porkkanamafia).

Ennen kuin yhdistyksesi tai ryhmäsi aloittaa toimimisen Facebookissa, mieti näitä asioita:

- * Miksi profiili halutaan Facebookiin: Mitä tavoitellaan, montako ”tykkääjää” halutaan, mikä heidän arvonsa on yhdistyksen toiminnalle?
- * Tavoittelaanko yhdistykselle/ryhmälle lojaliteettia, lisää jäseniä vai jotain muuta?
- * Mitä yhdistyksen toiminnasta kommunikoit Facebookissa, mitä et?
- * Kuka rakentaa sivuston, vastaa sen ylläpidosta ja siitä, milloin statuksia päivitetään ja mistä aiheesta?
- * Kuinka Facebook synkronoidaan muihin medioihin?
- * Miten jäsenet, potentiaaliset jäsenet ja asian kannattajat löytävät yhdistyksesi/ryhmäsi Facebookista?

Blogipalvelut

Blogi on yhden tai useamman kirjoittajan julkaisema verkkosivu, johon kirjoitukset listataan aikajärjestyksessä. Blogissa voi kuvata perinteisen päiväkirjan tavoin omia ajatuksia ja päivän tapahtumia, tai sillä voi olla jokin teema, johon se keskittyy, esimerkiksi yhteiskunta tai järjestötoiminta. Liittämällä esimerkiksi puheenjohtajan pitämä yhdistyksen vaikuttamistyötä kuvaava blogi yhdistyksen verkkosivuille, saadaan omasta toiminnasta kerrottua uudella tavalla. Blogi voi muihin sosiaalisen median välineisiin yhdistettynä saada paljon lukijoita. Hyvä esimerkki suositusta ja luetusta järjestötoimijan blogista on Luonto-Liiton pääsihteerin Leo Straniuksen blogi (<http://leostranius.fi/>).

Blogipalveluita on useita. Yksi suosituimmista on Blogger, johon kuka tahansa voi perustaa blogin ilmaiseksi. Palvelu on helppokäyttöinen, ja siistin blogin saa luotua nopeasti. Blogipalveluihin saa usein lisämaksusta lisäominaisuuksia. Blogikirjoittaminen on yleistynyt, ja suosituilla blogeilla voi olla tuhansia seuraajia. Blogien kommentointimahdollisuus antaa mahdollisuuden jatkaa keskustelua blogin kirjoittajan kanssa. Viestinnän ja vaikuttamisen näkökulmasta blogeissa on tärkeää ajankohtainen kiinnostava aihe sekä säännöllinen blogikirjoitusten julkaiseminen. Blogit voivat olla henkilökohtaisia, mutta muokkaus oikeuksien jakomahdollisuus mahdollistaa myös blogien yhteiskirjoittamisen.

Esimerkejä blogipalveluista:

www.blogger.com

<http://fi.wordpress.org/>

<http://vuodatus.net> (kotimainen palvelu)

Mikrobloggauspalvelu Twitter (<http://twitter.com>)

Twitter on mikrobloggauspalvelu, jonka kautta käyttäjä voi lähettää lyhyitä viestejä (*tweet* on pituudeltaan max. 140 merkkiä) palveluun omalta tietokoneeltaan tai matkapuhelimesta. Twitter on maailmanlaajuisesti suosituin mikrobloggauspalvelu, mutta sen käyttö Suomessa on vielä melko vähäistä. Mikrobloggauspalvelu mahdollistaa nopean viestintäkanavan ajankohtaisista asioista. Palvelussa toimija voi itse valita kenen tai minkä toimijan ilmoituksia hän haluaa seurata. Palvelua on hyödynnetty mm. erilaisten kriisitapahtumien tiedottamisessa sekä kutsuttaessa ihmisiä mukaan ajankohtaisiin tapahtumiin. Suomenkielinen mikrobloggauspalvelu on Qaiku.

Videopalvelu YouTube (<http://www.youtube.com>)

YouTube -videonjakopalvelussa kuka vain voi katsella palveluun tuotuja videoita. Käyttäjät, jotka luo käyttäjätunnuksen palveluun, voi myös tuoda omia videoita palveluun katsottavaksi. YouTubeen voi luoda itselleen tai organisaatiolleen oman kanavan. Organisaation näkökulmasta kanavan hyödyntäminen voi olla hyödyllistä, palvelun käyttäjät eivät joudu etsimään yksittäisiä videonpätkiä, vaan kanavalta he löytävät heti organisaation välittämät videot.

Wiki

Wiki on sivusto, jossa yhteisö tuottaa tietoa, jota kuka tahansa voi täydentää tai korjata. Tunnetuin wiki on Wikipedia-tietosanakirja (<http://www.wikipedia.org>). Wiki on avoimesti jokaisen muodostettavissa ja täydennettävissä. Wikin avulla yhdistys voi tuottaa vaikkapa uutta tietoa omasta toiminnastaan ja asioista, joihin se pyrkii vaikuttamaan. Se on mainio tiedon rakentelun ja prosessoinnin väline.

Linkkivinkkejä:

<https://www.facebook.com/kulutus>
Nuorten ekoihmisten oma verkkoyhteisö

<https://www.facebook.com/MyFinland>
Minun Suomeni on kansainvälinen – My Finland is International -järjestön Facebook-sivut

<https://www.facebook.com/pages/PuNainen/374100724170>
Maailman Sydänjärjestön Go Red for Women -kampanjan suomalainen sovellus

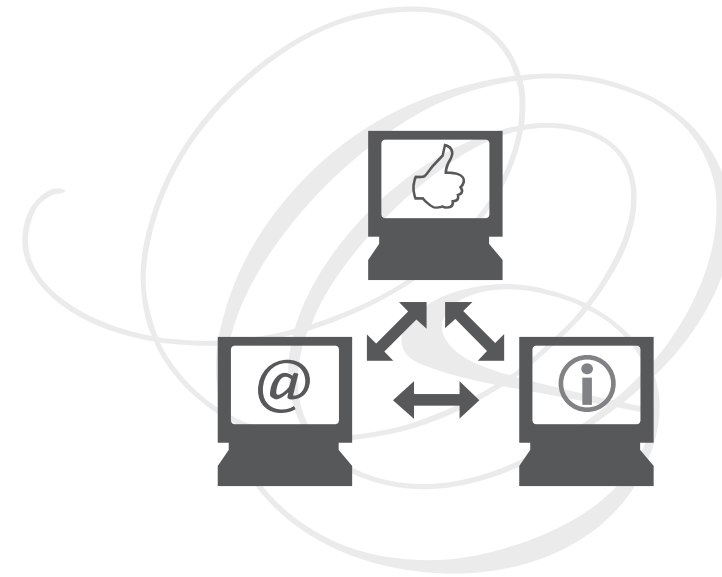
<https://www.facebook.com/roosanauha>
Syöpäsäätiön kampanja, jolla tuetaan suomalaista rintasyöpätutkimusta ja asiantuntevaa neuvontaa

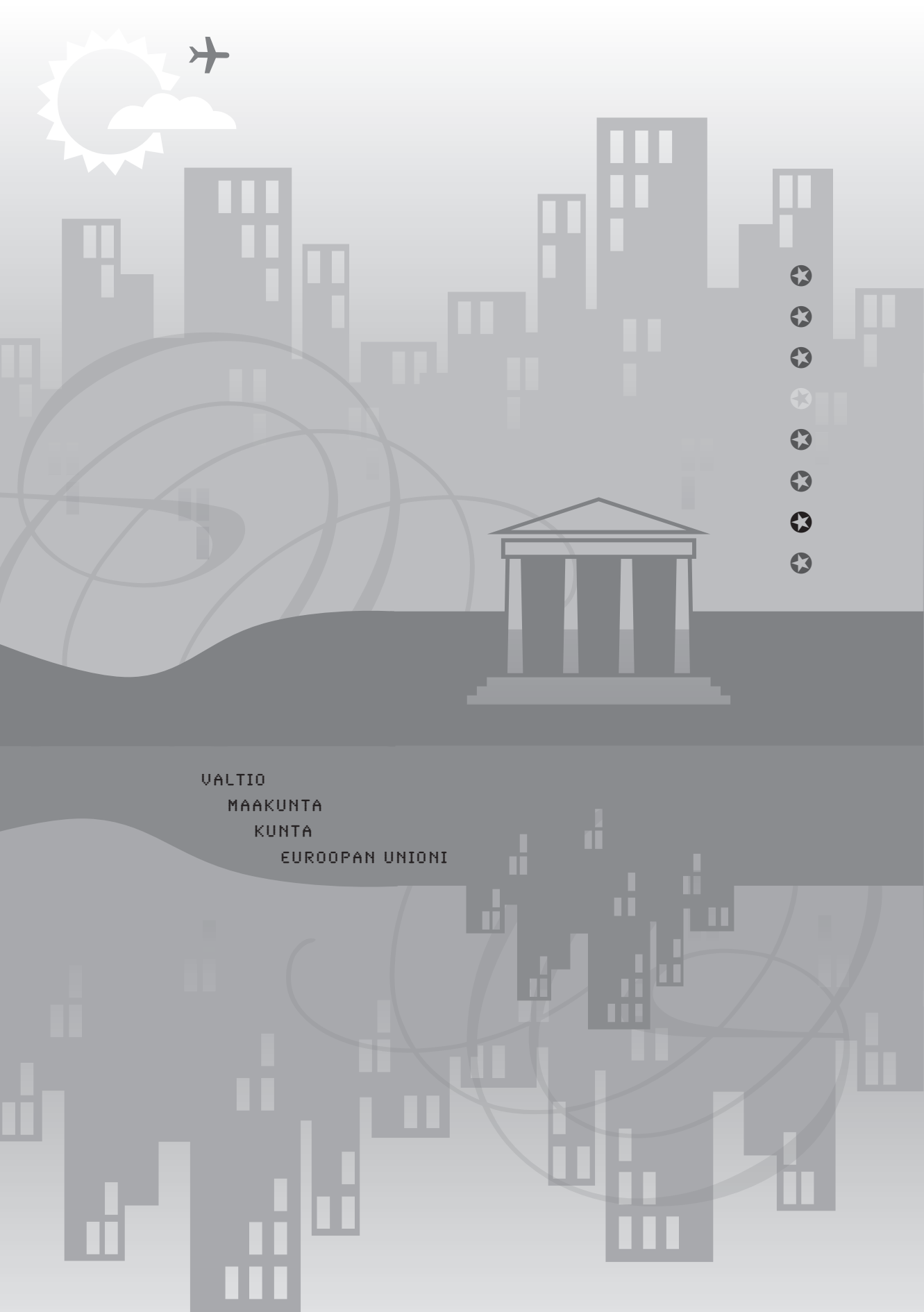
<https://www.facebook.com/punainenristi>
Suomen Punaisen Ristin Facebook-sivut

<https://www.facebook.com/Taitokortteli>
Pohjois-Karjalan Käsi- ja taideteollisuus ry:n ylläpitämän Taitokorttelin Facebook-sivu

www.polttavakysymys.fi
Polttava Kysymys -kampanjan tavoitteena on ilmastolaki, joka velvoittaisi Suomen hallituksen vuosittaisiin, ilmastotieteen edellyttämiin päästövähennyksiin

<http://www.alaosta.fi/>
Luonto-Liiton Älä osta mitään -päivän kampanjasivusto





5. Vaikuttajan lyhyt muistio hallinnosta

5.1. Valtio

Valtio voidaan määritellä lyhyesti organisaatioksi, jolla on oma väestö, oma alue ja yksinoikeus fyysisen vallan käyttöön omalla alueellaan.

Demokraattisen valtion periaatteet:

- * Hallinto on kansanvaltaista
- * Hallinto korostaa kansalaisten oikeusturvaa
- * Hallintotoiminta on julkista
- * Hallinnon tekemien päätösten tulee olla ymmärrettäviä kansalaisten kannalta ja aina perusteltuja
- * Päätöksentekotilanteessa kansalaisten tulee saada hallinnolta neuvontaa omassa asiassaan
- * Kansalaista tulee kuulla tarvittaessa
- * Kansalaisella tulee olla mahdollisuus täydentää asiakirjojaan
- * Hallinto on organisoitava niin, että siinä toteutuu tehokkuus, suunnitelmallisuus ja päätösten hyvä vaikuttavuus.

Suomen julkishallinto sisältää keskushallinnon, aluehallinnon ja valtion paikallis- ja kunnallisen itsehallinnon. Kunnallinen itsehallinto on osa julkista hallintoa, kuten myös riippumaton tuomioistuinlaitos ja valtion liiketoiminta. Julkisen hallinnon tärkein tehtävä on huolehtia yleisestä hallinnosta, järjestyksestä ja turvallisuudesta sekä kansalaisten hyvinvointipalveluista kuten koulutuksesta, terveydenhoidosta ja sosiaalitoimesta.

Ylimmät toimielimet

Suomen ylimmät valtioelimet ovat eduskunta, tasavallan presidentti ja hallitus (valtioneuvosto). Eduskunnan ja hallituksen suhde on parlamentaarinen, eli hallituksen tulee nauttia eduskunnan luottamusta. Lainsäädäntövalta kuuluu eduskunnalle, tosin tasavallan presidentillä ja hallituksella on joitain tehtäviä, joissa on kysymys lainsäädäntövallasta.

Eduskunta toteuttaa konkreettisesti Suomen perustuslain toista pykälää: ”Valtiolta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta.”

Eduskunta on maamme ylin päättävä valtioelin, jonne valitaan 200 kansanedustajaa neljäksi vuodeksi kerrallaan välittömällä, suhteellisilla ja salaisilla vaaleilla. Jokainen Suomen kansalainen, joka ei ole vajaavaltainen, on vaalikelpoinen kansanedustajaksi. Eduskunnassa puhetta johtaa puhemies, jolla on kaksi varapuhemiestä.

Eduskunnan lainsäädäntötyön valmistelu tapahtuu valiokunnissa, joita on suuren valiokunnan lisäksi 14 eri alojen valiokuntaa. Suuri valiokunta toimii Suomessa ns. EU-valiokuntana.

.....

Eduskunnan tärkeimmät tehtävät:

- * lainsäädäntövalta
 - * hallituksen parlamentaarinen valvonta
 - * pääministerin valinta
 - * budjettivalta
 - * suostumuksen antaminen tärkeimpiin kansainvälisiin velvoitteisiin ja sitoumuksiin ja päätökset niistä irtautumisesta
-

Eduskunnan yhteydessä toimivat eduskunnan oikeusasiamies, valtion tilintarkastajat, valtioneuvoston tarkastusvirasto ja Pohjoismaiden neuvosto, joka on Pohjoismaiden kansanedustuslaitosten välinen yhteistyöjärjestö.

Suomen **hallitus** muodostuu pääministeristä ja enintään 17 ministeristä ja sen tulee nauttia eduskunnan luottamusta. Hallitusta laajempi päättävä elin on valtioneuvosto, johon kuuluu myös tasavallan presidentti.

Pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa ja asioiden käsittelyä yleisistunnossa. Ministerit johtavat ministeriöitään ja niiden toimialoja. Ministeriöiden keskeisenä tehtävänä on huolehtia oman toimialansa asioiden valtakunnallisesta suunnittelusta ja ohjauksesta. Hallituksen yhteydessä toimii oikeuskansleri, joka on eduskunnan oikeusasiamiehen ohella ylin laillisuuden valvoja Suomessa.

.....

Hallituksen tehtävät:

- * valmistelee eduskunnan päätettäväksi meneviä asioita
 - * voi antaa asetuksia lakiin perustuvan valtuutuksen nojalla. Lisäksi sillä on päätöksenteko- ja toimeenpanotehtäviä
 - * valmistelee ja toimeenpanee presidentin päätettävät asiat
 - * käyttää Suomen puhevaltaa EU:ssa ja määrää eduskunnan ohjaamana Suomen kannan EU:n neuvostossa päätettäviin asioihin
 - * tekee ne virkanimitykset, joita ei ole säädetty muiden toimielinten tehtäväksi.
 - * esittää ratkaisuehdotuksia presidentille asioissa, jotka kuuluvat tämän toimivaltaan
-

Suomessa **presidentti** valitaan kansalaisten suorilla vaaleilla kuuden vuoden toimiajaksi. Presidentiksi valittavan on oltava syntyperäinen Suomen kansalainen, ja sama henkilö voi toimia presidenttinä korkeintaan kaksi kautta peräkkäin. Tasavallan presidentti käyttää yhdessä hallituksen kanssa ylintä toimeenpanovaltaa. Uusi perustuslaki siirsi presidentin toimivaltuuksia eduskunnalle ja valtioneuvostolle, mutta presidentti on edelleen Suomessa vahva kansallinen symboli ja mielipidevaikuttaja.

.....

Presidentin tehtävät:

- * ylin toimeenpanovalta yhdessä valtioneuvoston kanssa
 - * vahvistaa eduskunnan hyväksymät lait ja valtion tulo- ja menoarvion
 - * johtaa ulkopolitiikkaa yhdessä valtioneuvoston kanssa
 - * puolustusvoimien ylipäällikkö
 - * laaja nimitysvalta
 - * armahdusvalta
-

Valtion virastot ja laitokset sekä liiketoiminta

Valtion keskushallintoon kuuluvia virastoja ja laitoksia toimii jokaisen ministeriön toimialalla. Näitä organisaatioita on yhteensä noin sata, ja niiden tehtävät ja koko vaihtelevat. Monet virastot ja laitokset hoitavat hallintotehtäviä (esimerkiksi Tullihallitus ja Verohallitus). Näihin voi liittyä myös laajoja tietohallinto- ja rekisteritehtäviä, kuten Patentti- ja rekisterihallituksella ja Väestörekisterikeskuksella. Useiden virastojen ja laitosten tehtävänä on tietyn toimialan kehittäminen ja alan tuottaman tiedon välittäminen koko yhteiskunnan käyttöön.

Valtion liikelaitokset (esimerkiksi Metsähallitus ja Senaatti-kiinteistöt) ja valtionyhtiöt (esimerkiksi VR-Yhtymä Oy, Oy Veikkaus Ab, Yleisradio Oy ja Finnair Oy) toimivat markkinatalouden mekanismien mukaisesti ja niiden talous on erotettu valtion budjetista. Eduskunta ja hallitus ohjaavat niitä tulostavoitteilla.

Suomessa toimii myös lukuisia erilaisia organisaatioita, kuten rahastoja ja säätiöitä, yleishyödyllisiä yhdistyksiä ja laitoksia, jotka eivät ole suoraan valtiollisia orgaaneja, mutta hoitavat kuitenkin julkisia tehtäviä. Tällaisia organisaatioita ovat muun muassa Liikenneturva, Raha-automaattiyhdistys RAY, Valtion asuntorahasto, huoltovarmuusrahasto sekä erilaiset tutkimuslaitokset ja -keskukset.

Valtion alue- ja paikallishallinto

Aluehallinto on Suomessa keskushallinnon (valtion hallinto) ja paikallishallinnon (kunnallishallinto) välissä. Aluehallinnolla tarkoitetaan ministeriöiden toimialoilla toimivia viranomaisia, joiden avulla ministeriöt vastaavat velvollisuuksistaan alue- ja paikallistasolla. Valtion aluehallinnosta vastaavat viranomaiset ovat luonteeltaan asiantuntijaorganisaatioita. Valtion aluehallinnon tehtävät on jaettu kahdelle monialaiselle viranomaiselle: aluehallintovirastoille (AVI) ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille (ELY). Aluehallintovirastoja on Suomessa kuusi ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksia 15. Jokaisella ministeriöllä on omalla toimialallaan lisäksi lukuisia joukko omia piiriviranomaisia, joiden vastuulla on oman toimintansa hallinto sekä erilaisia tutkimus-, ohjaus-, valvonta-, neuvonta- ja raportointitehtäviä.

5.2. Maakunta

Maakunta on jossain määrin luonnollisten rajojen ja väestön omien käsitysten pohjalta määräytyvä aluekokonaisuus, jolla on taloudellinen ja liikenteellinen yhteenkuuluvuus, yhteinen paikallishistoria, omaleimainen kulttuuri sekä oma väestö. Maakunta on valtiota pienempi, mutta paikallisyhteisöä suurempi aluekokonaisuus. Suomessa on tällä hetkellä 20 maakuntien liittoa. Liitot eivät edusta Suomessa maakuntien itsehallintoa, vaan ne ovat kuntien sopimusperusteisen yhteistoiminnan muoto.

Maakuntien liitoissa ylintä päätösvaltaa käyttää jäsenkuntien kunnanvaltuutetuista koostuva maakuntavaltuusto, jonka toimikausi on neljä vuotta (kunnallisvaalien vaalikausi). Maakuntavaltuuston valitsema maakuntahallitus toimii liiton toimeenpano- ja hallintoelimenä. Maakuntajohtaja toimii maakuntahallituksen esittelijänä sekä liiton toimiston esimiehenä.

Maakuntien liittojen tehtäviä:

- * toimivat lakisääteisinä aluekehitysviranomaisina
- * toimivat lakisääteisenä maakuntakaavoitusviranomaisena
- * valmistelevat, toteuttavat ja seuraavat EU:n rakennerahastojen alueohjelmia
- * toimivat maakunnan kehittämisen keskuksina
- * ajavat maakunnan, sen kuntien, väestön ja elinkeinoelämän etuja
- * tuottavat tutkimuksia, suunnitelmia ja selvityksiä
- * toimivat maakunnan eri vaikuttajatahojen yhteistyöorganisaationa.

5.3. Kunta

Kunta on julkinen pakkoyhteisö tietyllä maantieteellisellä alueella. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki suomalaiset ovat asuinpaikkansa perusteella jonkin kunnan jäseniä eli kuntalaisia. Suomalaiset identifioituvat vahvasti tiettyyn kuntaan, mikä johtuu osittain siitä, että Suomessa julkiset palvelut on järjestetty paikallisesti. Kuntien kautta asukkaat käyttävät paikallista itsehallintoa ja toteuttavat demokratiaa eri muodoissaan.

Harisalon, Rajalan ja Ståhlbergin (1992) mukaan kunta ei ole vain poliittinen instituutio tai hallinnollinen järjestelmä. Kunta on samalla myös miniatyyriyhteiskunta, jonka olosuhteita, ongelmia ja pyrkimyksiä ei voida täysin ymmärtää kunnan virallisen poliittis-hallinnollisen järjestelmän kautta.

Kunnassa toimii monia erilaisia poliittis-hallinnollisia ryhmiä. Kunnassa asuvat henkilöt ovat **kuntalaisia**, joilla on äänestys-oikeus kunnallisvaaleissa. Kunnallisvaaleissa ovat äänioikeutettuja kaikki 18 vuotta täyttäneet Suomen tai muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin tai Norjan kansalaiset, joiden kotikunta kyseinen kunta on. Kunnallinen äänioikeus on myös muilla täysi-ikäisillä ulkomaalaisilla, jos heillä on ollut kotikunta Suomessa kahden edeltävän vuoden ajan. Kuntalaiset voivat puolestaan

muodostaa erilaisia **järjestäytyneitä ryhmiä**, jotka toiminnallaan vaikuttavat kunnan toimintaan ja kehitykseen. Tällaisia ryhmiä ovat poliittiset puolueet, etujärjestöt ja painostusryhmät, tiedotusvälineet ja kunnassa toimivat yritykset. Kolmannen ryhmän kunnassa muodostavat **luottamushenkilöt**. Luottamushenkilöillä on keskeinen asema edustukselliseen demokratiaan perustuvassa kunnallisessa päätöksenteossa ja he käyttävät kunnassa ylintä päätösvaltaa. Luottamushenkilöt ovat tehtävissään virkavastuullisia. Neljännen poliittis-hallinnollisen ryhmän kunnassa muodostavat **kunnan virkamiehet**. Heidän tehtävänä on virkavastuulla valmistella ja panna täytäntöön hallinnon tekemiä päätöksiä.

Kunnan tehtäviä:

- * opetus- ja kulttuuripalvelut
- * liikunta- ja nuorisotoimi
- * sosiaali- ja terveyshuoltoon liittyvät asiat
- * tekniset palvelut
- * katujen kunnossapito
- * ympäristönsuojelu
- * vesihuolto
- * pelastustoimi
- * elinkeinotoimi
- * muut kunnan tehtävät; kuluttajaneuvonta, talous- ja velkaneuvonta

Valtuuston tehtävänä on huolehtia siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan (kuntalaki 27 §). Valtuusto valitaan kunnallisvaaleilla joka neljäs vuosi ja se käyttää kunnan ylintä päätösvaltaa.

Valtuuston tehtävät:

- * valitsee kunnan hallituksen sekä tarvittavat lautakunnat
- * hyväksyy kunnan tilinpäätöksen ja talousarvion
- * valitsee luottamushenkilöt ja johtavat viranhaltijat

Kunnanvaltuusto valitsee **kunnanhallituksen**, jonka tehtävänä on johtaa kunnan päivittäistä toimintaa. Se valmistelee ja toimeenpanee valtuuston päätösvaltaan kuuluvat asiat sekä edustaa kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa. Kunnanhallituksen esittelijänä toimii **kunnanjohtaja** (kaupungeissa kaupunginjohtaja). Kunnanjohtaja on valtuuston valitsema kunnan ylin viranhaltija, joka toimii kunnanhallituksen alaisuudessa.

Lautakunnat toimivat hallituksen alaisina toimieliminä omalla alueellaan. Jokainen kunta voi itse päättää, mitä lautakuntia kunnassa toimii. Kunnan valtuusto

päätää lautakuntien määrästä ja se valitsee lautakuntien jäsenet. Lautakuntien määrä vaihtelee yleensä kunnan koosta riippuen, mutta tyypillisimpiä kuntien lautakuntia ovat tekninen lautakunta, kulttuuri- ja liikuntalautakunta, sosiaalilautakunta ja koulutuslautakunta. Vain tarkastuslautakunta on kunnan pakollinen toimielin. Sen tehtävänä on valmistella valtuuston päättämiä hallinnon ja talouden tarkastusta koskevia asioita. Lisäksi sen tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet.

Kuntaan voidaan perustaa erilaisten palveluorganisaatioiden kuten koulujen, päiväkotien, kunnan kulttuurilaitosten, kirjastojen yms. hallinnointia varten **johtokuntia**. Johtokuntiin otetaan mukaan kyseisten palvelujen käyttäjiä tai heidän edustajiaan, jotta organisaatioiden toiminnassa pystyttäisiin huomioimaan myös palvelun käyttäjien näkemykset.

Kunnan hallinnollisen organisaation lisäksi kunnassa on erilaisia **virastoja**, jotka ohjaavat käytännön toimintaa, tekevät päätöksiä ja tarjoavat erilaisia tukitoimintoja. Pääpiirteisään kunnan virasto-organisaatio muodostuu keskushallinnosta sekä eri palvelusektoreiden (sosiaalitoimi, terveystoimi, koulutoimi, kulttuuri- ja nuorisotoimi yms.) hallinnosta.

5.4. Euroopan unioni

Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi vuonna 1995. Euroopan unioni (EU) on **jäsenvaltioiden** muodostama taloudellinen ja poliittinen liitto. EU:n merkittävimpään toimivaltaan kuuluvat mm. sisämarkkinat, euroalue, maatalouspolitiikka ja kauppapolitiikka.

Eurooppa-neuvostoon kuuluvat jäsenvaltioiden valtion- tai hallitusten päämiehet, Euroopan unionin neuvosto, Euroopan komissio ja Euroopan parlamentti.

EU:n tärkein päättävä elin on **Euroopan unionin neuvosto**, jota kutsutaan usein ministerineuvostoksi. Neuvostossa on edustaja jokaisen jäsenmaan hallituksesta, tavallisesti ministeri. Neuvoston kokoonpano vaihtelee käsiteltävän asian mukaan. Neuvoston kokoukseen osallistuvat ne ministerit, joiden toimialaan kuuluvia kysymyksiä asianomaisessa kokouksessa käsitellään. Neuvoston päätökset tehdään tapauksen mukaan yksimielisesti tai määräenemmistöllä.

Euroopan komission tehtävänä on laatia ehdotukset EU:n toimenpiteiksi ja valvoa sitä, että jäsenvaltiot noudattavat unionin sääntöjä. Komissio toimii jäsenmaiden hallituksista riippumattomana.

Euroopan parlamentti on EU:n kansanedustuslaitos. Sen tehtävänä on osaltaan turvata EU:n päätöksenteon kansanvaltaisuutta. Euroopan parlamentin jäsenet valitaan jäsenvaltioissa samanaikaisesti pidettävillä välittömillä vaaleilla. Euroopan parlamentti osallistuu eri aloilla eri tavoin unionin päätöksentekoon. Joissakin tapauksissa EU:n päätöksen edellytyksenä on se, että Euroopan parlamentti yhtyy neuvoston asiassa ottamaan kantaan.

Parlamentin jäsenestä käytetään yleisesti ”meppi”-nimitystä. Euroopan parlament-

tiin valittujen jäsenten toimikausi on viisi vuotta, mutta kausien määrää ei ole rajoitettu. Parlamentti valitsee keskuudestaan puhemiehistön aina kahdeksi ja puoleksi vuodeksi kerrallaan. Täysistunnot ovat avoimia yleisölle ja tiedotusvälineiden edustajille. Myös valiokuntien työskentely on pääosin julkista. Parlamentin mietinnöt ja muut asiakirjat ovat julkisia, ja ne painetaan 20 virallisella EU-kielellä. Näin pyritään takaamaan tiedon kulku ja demokraattinen valvonta EU-maiden kansalaisia koskevista asioista päätettäessä.

Jäsenvaltioiden **kansalliset parlamentit** eivät ole suoraan edustettuina EU:n toimielimissä. Ne valvovat ja ohjaavat EU:n toimintaa unionin neuvostossa toimivien jäsenvaltioiden hallitusten edustajien kautta. Lisäksi EU:n perussopimusten muutokset sekä eräät muut keskeiset EU:n päätökset on hyväksyttävä jäsenvaltioiden parlamen-teissa.

Linkkivinkkejä:

http://europa.eu/index_fi.htm

Euroopan unionin portaali suomeksi

http://ec.europa.eu/publications/booklets/eu_documentation/06/index_fi.htm

Näin Euroopan unioni toimii. Kansalaisen opas EU:n toimielimiin

http://ec.europa.eu/yourvoice/index_fi.htm

Sinun äänesi Euroopassa. Euroopan komission sivu, jonka avulla kansalaiset voivat osallistua aktiivisesti Euroopan unionin politiikan suunnitteluprosessiin

www.eurooppa-tiedotus.fi

Ulkoasianministeriön Eurooppa-tiedotuksen sivut

www.kansanvalta.fi

Vaikuttajan tietopankki

www.kunnat.net/fi/palvelualueet/osallistu-vaikuta/vallakas/Sivut/default.aspx

Vallakas – kuntalaisen vaikuttamisopas

www.suomi.fi

Suomalaisen julkishallinnon verkkopalveluiden yhteinen osoite

<http://www.valt.helsinki.fi/blogs/eu-kirja/>

Helsingin yliopiston Euroopan unionin verkko -oppikirja

Kirjallisuutta

- Christina Erola, Liisa Leskinen, Riitta Tervasmäki ja Ahti Valke: Oppiminen ja järjestön ohjaus. Helsinki: Opintotoiminnan Keskusliitto 2004.
- Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunta: Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja 2005:14.
- Kettunen Pekka: Osallistua vai vaikuttaa? Kunnallisan kehittämissäätö KAKS 2004.
- Kohonen Kirsi & Tiala Toni: Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Helsinki: Sosiaaliministeriö & Suomen kuntaliitto 2002.
- Lappalainen Pertti: Verkolla Valtaa. Internet ja poliittisen kansalaistoiminnan näkymät. Jyväskylä: SoPhi 98 2005.
- Leskelä Antti, Paldanius Jari, Tulkki Katri: Kun haluat vaikuttaa osallistu ympäristösi suunnitteluun. Helsinki: Ympäristöministeriö 1998.
- Lihavainen Lea (toim.): Vaikuttava yhdistys. Helsinki: Opintotoiminnan Keskusliitto 2003.
- Loimu Kari: Yhdistystoiminnan käsikirja. Porvoo: WSOY 2002.
- Mustonen, A. Mediapsykologia. Porvoo: Ws Bookwell Oy 2001.
- Möttönen Sakari & Niemelä Jorma: Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Helsinki: PS-kustannus 2005.
- Olin Kristian (2011) Facebook markkinointi. Käytännön opas. Talentum Media Oy.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti: Poliitiikan perusteet. Helsinki: WSOY, 1997 (2. painos 2004).
- Juha Peltosalmi, Marja Vuorinen, Riikka Särkelä: Järjestöbarometri 2010. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 2010.
- Riikonen Virve & Siisiäinen Martti (toim.): Yhdistystoiminnan uusjako. Helsinki: Opintotoiminnan Keskusliitto ry 2002.
- Seppälä Piritta: Kiinnostu & kiinnosta. Näin markkinoit järjestöäsi sosiaalisessa mediassa. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKF ry. 2011.
- Stranius Leo ja Laaksonen Lasse: Verkkovaikuttamista 2010-luvulla Selvitys verkossa pääosin tai kokonaan tapahtuvan yhdistystoiminnan mahdollistamisesta. Oikeusministeriön julkaisu 2011.
- Vahermo Matti (toim.): Toimiva kunta. Helsinki: Kuntakoulutus Oy 2004.
- Vuokko Pirjo: Nonprofitorganisaatioiden markkinointi. Porvoo: WSOY 2004.



OK-opintokeskus

Meistä jokainen vaikuttaa päivittäin erilaisiin asioihin kotona, koulussa, työpaikalla, harrastuksissa ja laajemminkin koko yhteiskunnassa. Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat niin jokapäiväistä kansalaisyhteiskunnan toimintaa, että emme tule edes ajatelleeksi toimintaamme vaikuttamisen näkökulmasta. Usein yhteiskunnallinen osallistuminen mielletäänkin vain poliittiseksi vaikuttamiseksi.

Tämä opas avaa vaikuttamisen peruskäsitettä sekä kannustaa ja innostaa yksilöjä ja yhteisöjä tietoiseen vaikuttamiseen ja osallistumiseen yhteiskunnassamme. Oppaassa käsitellään yksilön ja yhteisön vaikuttamismahdollisuuksia paikallisesti, valtakunnallisesti ja myös kansainvälisesti. Tavoitteena on myös, että yhdistystoimijat oppisivat näkemään yhdistyksen toiminnan vaikuttamisen sekä osallistumisen ja osallistamisen näkökulmista ja oppisivat kehittämään yhdistyksen vaikuttamistoimintaa.

Oppaan on kustantanut OK-opintokeskus, jonka tehtävä on yhteistyössä jäsenjärjestöjensä kanssa erityisesti aikuiskasvatuksen ja kulttuuritoiminnan kautta rohkaista aktiivikansalaisuutta, lisätä ihmisten hyvinvointia, elämänlaatua ja vahvistaa yhteisöllisyyttä.



SUORA DEMOKRATIA. EDUSTUKSELLINEN DEMOKRATIA. KANSALAISAKTIIVISUUS. VIRALLINEN KONSULTOINTI. EPÄVIRALLINEN KONSULTOINTI.